

70 a 75 let

UNIVERZITNÍ PSYCHIATRICKÉ KLINIKY V BRNĚ

Redigovali:

prof. MUDr. Jaromír Švestka, DrSc.

prof. MUDr. Milan Bouchal, CSc.

doc. MUDr. Eva Češková, CSc.

Historie

Vážení čtenáři,

dovolte, abychom Vám úvodem objasnili vznik následujících kapitol o historii Univerzitní psychiatrické kliniky v Brně. První, obsáhlejší část byla napsána k 70. výročí trvání, publikace však nebyla uskutečněna. Obsahuje přednášky, přednesené 27. října 1989 na slavnostním semináři k sedmdesáti letům založení Psychiatrické kliniky Masarykovy univerzity. Přednášky jsou doplněny obrazovými a jinými přílohami.

Druhá část vznikla v r. 1994 s cílem ukázat další vývoj. Tato část byla sepsána na základě hodnocení vedoucích lékařů jednotlivých úseků.

Celou monografii bylo možno publikovat díky sponzorovi - firmě Lundbeck.

POZVÁNKA

*na slavnostní krajský psychiatrický seminář,
konaný u příležitosti 70 let založení Univerzitní psychiatrické kliniky v Brně.
Seminář se bude konat dne 27. října 1989 v 9 hodin
v posluchárně psychiatrické kliniky FN sP
v Brně-Bohunicích, Jihlavská 102.
Hudební vystoupení: Moravské kvarteto, komorní soubor SF Brno
(Ludvík Borýšek, Jan Řezníček - housle,
dr. Jiří Beneš - viola,
Bedřich Havlík - violoncello).*

PROGRAM

*Prof. MUDr. J. Švestka, DrSc., doc. MUDr. M. Bouchal, CSc.:
70 let pedagogické, výzkumné a léčebně preventivní činnosti
univerzitní psychiatrické kliniky v Brně.*

*Prof. MUDr. J. Švestka, DrSc.:
Prof. MUDr. Karel Bělohorský,
zakladatel psychiatricko-neurologické kliniky brněnské Univerzity.*

*Doc. MUDr. Z. Boleloucký, CSc.:
Prof. MUDr. Hubert Procházka.*

*Doc. MUDr. M. Bouchal, CSc.:
Prof. MUDr. Miroslav Křivý.*

*Prof. MUDr. K. Náhunek, DrSc.:
Prof. MUDr. Zdeněk Lauterer.*

*Doc. MUDr. M. Bouchal, CSc., prof. MUDr. J. Švestka, DrSc.:
Prof. MUDr. Josef Hádlík.*

Kolektiv autorů:

*Dosažené výsledky a perspektivy rozvoje psychiatrické kliniky
lékařské fakulty brněnské Univerzity
a Krajského ústavu národního zdraví.*

PROF. MUDr. JAROMÍR ŠVESTKA, DrSc., v. r.
krajský odborník pro psychiatrii
a přednosta psychiatrické kliniky

Prof. MUDr. Jaromír Švestka, DrSc., doc. MUDr. Milan Bouchal, CSc.

SEDMEŠÁTLET PEDAGOGICKÉ, VÝZKUMNÉ A LÉČEBNĚ- PREVENTIVNÍ ČINNOSTI PSYCHIATRICKÉ KLINIKY MASARYKOVY UNIVERZITY

Jedním z prvních aktů nově vzniklé Československé republiky po první světové válce bylo zřízení české univerzity v Brně zákonem č. 50 z 28. ledna 1919 (viz obr. 1). Na tomto právním základě bylo dosavadní psychiatrické pozorovací oddělení přeměněno na kliniku pro choroby duševní a nervové se sídlem v Zemské nemocnici u sv. Anny na Pekařské ulici.

Vznik psychiatrické kliniky Masarykovy univerzity byl logickým vyústěním dosavadního rozvoje psychiatrické péče v Brně. Počátky péče o duševně choré se zde datují od 15. století, kdy byli v brněnských špitálech ošetřováni i duševně nemocní. Svědčí o tom m. j. údaje v Ludvigově kronice o tom, že r. 1597 byla na Zelném trhu pro kratochvíli brněnských občanů umístěna "klec pro blázny" (obr. 2 a 3).

Prvé dochované údaje o přijímání duševně chorých do nemocnice U milosrdných bratří pocházejí z r. 1748 a toto samostatné oddělení pro psychicky nemocné muže o kapacitě 10 až 20 lůžek existovalo až do r. 1898 (obr. 4). Z původního kláštera dominikánek u sv. Anny vznikl všeobecný nemocniční a ošetrovací ústav na Pekařské ulici v lednu 1786, kde bylo z celkem 405 lůžek určeno pro léčbu psychotiků z počátku 5 a později 16 lůžek. I když se tento Ústav pro pomatené postupně rozrůstal až na 120 lůžek, byly ošetrovací metody poplatné své době a málo humánní. Pomatenci leželi v izolovaných celách, nezřídka připoutáni řetězy ke zdi a jinak fyzicky omezováni. Teprve po výstavbě nové Zemské nemocnice u sv. Anny v Brně dochází k pozitivnímu obratu: tehdy bylo zřízeno samostatné "choromyslnické oddělení" v čele s lékařem-primářem a duševně nemocní začali být ošetřováni jako jiní pacienti Zemské nemocnice, dostali svá lůžka, oblečení a stravování (obr. 5 a 6). Ježto kapacita choromyslnického oddělení přestala dostačovat, byla z iniciativy prim. dr. Josefa Čermáka vybudována psychiatrická léčebna v Brně-Černovicích r. 1863 o 350 lůžkách. Přesto pracovalo tzv. pozorovací oddělení u sv. Anny

nadále až do vzniku Československé republiky, kdy bylo přeměněno v psychiatrickou a později psychiatricko-neurologickou kliniku.

Prvním přednostou psychiatrické a později psychiatricko-neurologické kliniky se stal r. 1922 prof. Karel Bělohradský (obr. 7) a jeho prvními asistenty byli jmenovaní dr. Růžena Piňhová a dr. Zdeněk Lauterer. V časové posloupnosti byli přednosty naší kliniky po prof. Bělohradském prof. Hubert Procházka (obr. 8), prof. Karel Popek (obr. 9), prof. Miroslav Křivý (obr. 10), prof. Zdeněk Lauterer (obr. 11), prof. Josef Hádlík (obr. 12), prof. Karel Náhunek (obr. 13 a 14 čtvrtý zleva) a prof. Jaromír Švestka (obr. 14 první zleva).

Již od počátku své činnosti narážela nově vzniklá klinika pro choroby duševní a nervové na provozní potíže ve stísněných prostorech. Pracovala původně v hlavním traktu Zemské nemocnice se 41 lůžky pro psychicky nemocné. V ročně vydávaných seznamech ústavů a klinik v r. 1922 je uváděna výlučně klinika pro choroby duševní a neurologie pak pod klinikou nemocí vnitřních a nervových s přednostou prof. MUDr. Rudolfem Vanýskem. Teprve od školního roku 1923/24 je uváděna psychiatrie a neurologie společně pod názvem Klinika pro choroby duševní a nervové. Prof. Bělohradský docílil zakoupení dvou menších starších budov na Školní ulici a přilehlé Anenské ulici a prosadil jejich adaptaci na psychiatricko-neurologickou kliniku. Prof. Bělohradský sám se ukončení adaptací nedožil a zemřel po sedmi letech působení v Brně na infarkt myokardu ve svých čtyřiceti letech. Teprve pod vedením druhého přednosty prof. Huberta Procházky byla klinika přemístěna do adaptované budovy na Anenské-Školní ulici a zahájila zde provoz 15. listopadu 1931. Když pak prof. Procházku zastřelil psychotický pacient, převzal vedení kliniky dočasně v letech 1935-37 doc. Karel Popek a po něm prof. Miroslav Křivý až do uzavření Masarykovy univerzity nacisty v roce 1939. Prof. Křivý zastával v té době rovněž funkci děkana a později proděkana lékařské fakulty. Za odbojovou činnost byl umučen v koncentračním táboře Mauthausen v roce 1942. Po zrušení univerzitních klinik nacisty jmenoval Zemský výbor primářem psychiatrického nemocničního oddělení u sv. Anny dr. Zdeňka Lauterera, který sem přešel z psychiatrické léčebny v Brně-Černovicích.

Předválečná etapa brněnské kliniky pro choroby duševní a nervové je charakteristická biologickým pojetím duševních poruch a nemocí.

Tehdy moderní psychoanalýza zde nezískala větší oporu, i když již v roce 1929 zaznamenal prof. Bělohradský, že vedle vyšetřování chemického a serologického se provádí i psychoterapie. Ze současného hlediska je zajímavý zápis Zemského úřadu v Brně z 20.10.1938, že "psychiatricko-neurologická klinika je provozována ve vlastní režii státní správy podle zásad hospodářské samostatnosti."

Po druhé světové válce byl v prosinci 1945 pověřen prozatímním vedením psychiatricko-neurologické kliniky prof. Karel Popek, který se stal jejím přednostou v dubnu 1947. V roce 1948 povolilo ministerstvo školství zřízení samostatné psychiatrické a samostatné neurologické kliniky a od roku 1954 samostatné katedry psychiatrie. Prvním přednostou této osamostatněné psychiatrické jednotky se stal prof. Zdeněk Lauterer, který pro závažné onemocnění odešel v roce 1955 na odpočinek dříve než mohl plně uskutečnit své vědecké, pedagogické a organizační cíle. Zanechal nám však prvou učebnici speciální psychiatrie z brněnské kliniky z roku 1950, která vyšla jako pátá po klasické Kuffnerově Psychiatrii II (1900), Heverochové Diagnostice chorob duševních (1904) a skriptech prof. Krákory a prof. Janoty (1945).

Nástupcem prof. Lauterera se stal prof. Josef Hádlík, který po určité době mezivládní zaktivizoval práci psychiatrické kliniky a katedry. Přinesl si s sebou z Olomouce řadu zájmů a realizoval je v dětské a dorostové psychiatrii, suicidologii a epidemiologii duševních chorob, otevřel laboratoře elektroencefalografickou a psychofyziologickou. Trvalým a živým pomníkem jeho snažení je pak moderní budova naší psychiatrické kliniky v Brně-Bohunicích, účelově vybudovaná a otevřená v roce 1965 s kapacitou 130 lůžek a 25 míst na denním sanatoriu (obr. 14). Prof. Hádlík též podnítil vznik brněnské psychoterapeutické školy, zaměřené na psychogenní podmínky vzniku duševních poruch a možnosti jejich léčebného ovlivňování. Psychoterapeutické týmy začaly pracovat na denním sanatoriu, lůžkovém oddělení pro neurotiky, dětském oddělení, v socioterapeutických společenstvích a klubech i na ambulantním úseku. Roku 1964 bylo založeno oddělení lékařské psychologie při katedře psychiatrie, dosud vedené doc. Milanem Bouchalem.

V roce 1971 vystřídal prof. Hádlíka ve funkci přednosty prof. Karel Náhunek, DrSc. Založil, řídil a přivedl k úspěchu brněnskou psychofarmakologickou školu a sám publikoval několik světově prioritních

psychofarmakologických prací. Na jeho podnět realizoval doc. Jiří Mišurec automatickou analýzu EEG. Prof. Náhunek rozšířil a se svým týmem ověřoval paletu používaných psychotropních léků, zavedl medikamentózní tymoprofylaxi maniodepresivity, léčbu schizofrenie depotními neuroleptiky a klasifikační třídění antidepresív a neuroleptik.

V současnosti se snažíme kliniku modernizovat v úrovni dosaženého vědecko-technického rozvoje poznání. Jsou zaváděny nové diagnostické a léčebné metody, výpočetní technika, modernizována pedagogická práce zvláště výukovými videoprogramy, zintenzivněna vědecko-výzkumná činnost, o čemž svědčí každoročně více než 30 odborných přednášek a více než 20 publikací u nás i v zahraničí. Psychiatrická klinika a katedra je dnes již nepředstavitelná bez oddělení lékařské psychologie, úseku pedopsychiatrického, ordinace sexuologické, protialkoholní a výhledově gerontopsychiatrické, i úseku psychiatrické rehabilitace. Přes všechny komplikované provozní situace můžeme našim pacientům poskytovat komplexní péči psychofarmakologickou a psychoterapeutickou, rehabilitaci v dílnách arteterapeutické, stolařské, zámečnické a zahradnické, vodoléčbu a elektroléčbu, vyšetření elektroencefalografické, psychofyzilogické a psychologické včetně laboratorního vyšetření sexuologického. V této souvislosti je třeba vyzvednout zodpovědnou a psychicky náročnou činnost středního zdravotnického personálu, který je v největším osobním kontaktu s našimi pacienty a jejich práce, ač méně nápadná a jakoby samozřejmá je tím významnější pro kvalitu poskytované psychiatrické péče.

Psychiatrická klinika a katedra má trvalou a nezastupitelnou funkci v oboru. Vychovává posluchače lékařské fakulty i jiných fakult v psychiatrii a lékařské psychologii, výrazně se podílí na postgraduálním vzdělávání lékařů, psychologů a středních zdravotnických pracovníků, připravuje pro další práci vedoucí psychiatrie. Soustavnou prací na výzkumných úkolech v kooperaci s Výzkumným ústavem psychiatrickým, Výzkumným ústavem farmacie a biochemie, Centrem duševního zdraví Akademie lékařských věd v Moskvě a výzkumnými pracovišti v Budapešti a jinde zajišťuje a zvyšuje vědeckou úroveň oboru a podstatně přispívá k rychlému uplatnění nových vědeckých poznatků v praxi. Pružně zařazujeme nové odborné poznatky do výuky posluchačů lékařské fakulty, provádíme postgraduální výchovu lékařů jihomoravského kraje na krajských školících místech a

výchovu středních zdravotnických pracovníků ve spolupráci s Institutem pro další vzdělávání SZP v Brně.

Doufáme proto, že moderní a účelově vybudovaná psychiatrická klinika v Bohunicích nebude podstatně omezena ve své činnosti, a že se v souladu se současným pojetím psychiatrie bude moci po 70 letech své úspěšné činnosti dále rozvíjet jak v pedagogice, výzkumu tak v léčebně-preventivní péči ve prospěch nemocných, jejichž podíl v populaci se v posledních desetiletích postupně zvyšuje.

Dovolujeme si zakončit náš příspěvek na tomto slavnostním shromáždění myšlenkou profesora Heinricha Damerowa z 19. století, že úroveň psychiatrické péče odráží kulturní úroveň národa. V tomto smyslu je naše moderní univerzitní psychiatrická klinika příspěvkem k humanismu a pokroku naší společnosti.

Přednostové psychiatrické kliniky v Brně v letech:

Prof. MUDr. Karel Bělohradský 1922-1929

(*18.1.1889 +12.3.1929)

prof. MUDr. Hubert Procházka 1929-1935

(*19.10.1885 +18.10.1935)

doc. MUDr. Karel Popek 1935-1937

(*2.7.1899 +14.1.1971)

prof. MUDr. Miroslav Křivý 1937-1939

(*23.1.1896 +23.4.1942)

prof. MUDr. Karel Popek 1945-1948

(*2.7.1899 +14.1.1971)

prof. MUDr. Josef Lauterer 1948-1955

(*22.4.1891 +22.2.1958)

prof. MUDr. Josef Hádlík 1956-1971
(*23.3.1906 +23.3.1974)

prof. MUDr. Karel Náhunek, DrSc. 1971-1987
(*4.9.1921)

prof. MUDr. Jaromír Švestka, DrSc. 1987-1993
(*15.9.1937)

doc. MUDr. Eva Češková, CSc. 1993-dosud
(*18.8.1946)

Literatura:

Hádlík J.: Rozvoj psychiatrie na Moravě /historický přehled/. Sborník přednášek přednesených u příležitosti oslav 100. výročí psychiatrické léčebny v Brně. KÚNZ Brno 1963.

Rukopis Pamětní knihy k výročí Masarykovy Univerzity 1929. Archiv Univerzity J.E. Purkyně /vedoucí Dr. J. Pulec/, Brno.

Sborník Dvě století ve službách zdraví - fakultní nemocnice s poliklinikou v Brně na Pekařské, Ed. KÚNZ Brno, 1986.

Vencovský E.: Počátky výuky psychiatrie v Čechách, Čs. psychiatrie 67, 1971. 6, s. 377-382.

Vencovský E.: Sto let české psychiatrické kliniky v Praze 1886-1986, Univerzita Karlova, Praha 1987.

Prof. MUDr. Jaromír Švestka, DrSc.

Prof. MUDr. KAREL BĚLOHRADSKÝ

Prof. MUDr. Karel Bělohradský byl zakladatel a první přednosta kliniky pro choroby duševní a nervové.

Karel Bělohradský se narodil 18.1.1889 v Hostouni u Prahy. Vystudoval gymnázium a lékařskou fakultu UK v Praze, kde v roce 1914 promoval. 1. října 1914 nastoupil na pražskou psychiatrickou kliniku prof. Karla Kuffnera jako odborný asistent, kde spolupracoval též s dr. Jánským a dr. Myslivečkem. Prof. Kuffner si dr. Bělohradského povšiml pro jeho pilnost a soustavnost v terapeutické a vědecké práci a proto podal návrh 1.7.1921 profesorskému sboru Lékařské fakulty UK o jeho habilitaci v oboru psychiatrie. Habilitační komise ve složení prof. Kuffner, prof. Haškovec, prof. Formánek a prof. Honl doporučila přípisem z 16. října 1921, aby asistent dr. Bělohradský se podrobil habilitačnímu řízení počátkem roku 1922. V době své habilitace uveřejnil as. dr. Bělohradský 7 vědeckých prací. Habilitační přednášku měl na téma "Biologicky diferenční diagnostika syfilogenních chorob nervstva". 3.dubna 1922 jej ministerstvo školství jmenovalo docentem. Přitom přípisem ministerstva školství a národní osvěty z 20. listopadu 1921 bylo dr. K. Bělohradskému sděleno, že má na lékařské fakultě Masarykovy univerzity "říditi a vésti kliniku chorob duševních a nervových, aby vyhovovala potřebám vědy a praxe, jakož i konati přednášky a potřebná cvičení z psychiatrie a neurologie, a to po dobu než bude možno řečenou kliniku řádně vybudovati, zařídit a vésti přiměřeně klinické vědě vyhovující provizorium". Děkan lékařské fakulty MU prof. E. Babák však jménem brněnského profesorského sboru protestoval proti jmenování doc. Bělohradského pouze adjunktem 9. hodnostní třídy státních úředníků a požadoval jeho jmenování mimořádným profesorem. Tomuto požadavku vyhověl ministr školství a národní osvěty Bechyně 12. října 1922. V roce 1928 byl pak mř. prof. Bělohradský jmenován řádným profesorem psychiatrie a neurologie.

Když převzal mř. prof. Karel Bělohradský v říjnu 1922 funkci přednosta této nové psychiatrické a později psychiatricko-neurologické kliniky v Brně, zahajovala klinika provoz v neobyčejně ztížených podmínkách. Sestávala ze 17 místností, z nichž 10 pokojů s 41 lůžky bylo

určeno pro psychicky nemocné a kromě toho 15 lůžek pro oddělení nervové. Pracovna prof. Bělohradského sloužila i jako knihovna a nebyly vyčleněny samostatné místnosti pro lékaře, učitele a střední zdravotníky. Přednášky se konaly v posluchárně chirurgické kliniky. Ministerstvo školství a kultury podpořilo snahu prof. Bělohradského o zakoupení dvou menších starých budov na Školní a Anenské ulici a jejich adaptaci pro potřeby kliniky pro choroby duševní a nervové za pavilonem interní kliniky prof. Vanýska.

Prof. K. Bělohradský ihned po svém povolání do Brna zaváděl nové diagnostické a terapeutické metody. Jako první na Moravě přišla klinika s modelem léčby metalues malárií. Dále se prof. Bělohradský významně zasloužil o organizaci ústavní péče pro slabomyslné děti na Moravě. Vyšel ze školy prof. Kuffnera a zabýval se hlavně patologickou anatomií a serologií psychiatricko-neurologickou a současně prováděl při ambulantní i lůžkové praxi psychoterapii v tehdejší pojetí. Pro své odborné znalosti byl často pověřován vypracováním znaleckých posudků pro brněnské soudy.

Z jeho publikací jsou známy:

1. Trochu statistiky o luetické aortě (Věstník V. sjezdu českých přírodovědců a lékařů, 1914).
2. Duševní poruchy po chřipce (Revue v neurologii a psychiatrii, 1919).
3. Změny v mozku po otravě Veronalem (ČLČ 1, 1920).
4. O koloidních reakcích v moku mozkomíšním (S Červenkou, ibidem 1922).
5. Naevus vasculosus a cerebrální afekce (Revue v neurologii a psychiatrii č. 7-12, 1920).
6. K úvahám o původu reaginů Bordet- Wassermanových při progresivní paralyse a jejich vlastnostech (Není známo, kde publikováno).
7. Příspěvek ke studiu podstaty hemolysinu a aglutininu (Není známo, kde publikováno).
8. O autoerotismu (ČLČ 1925).
9. Klinický obraz schizofrenie (ČLČ 1926).

Prof. Bělohradský zemřel předčasně a nečekaně na infarkt myokardu ve svých 40 letech po sedmiletém působení ve funkci zakladatele a přednosty kliniky pro duševní a nervové choroby Masarykovy univerzity,

aniž se dočkal nové adaptované klinické budovy v Zemské nemocnici na Školní a Anenské ulici, kterou si tolik přál vybudovat a zavést v ní moderní léčebné, pedagogické a výzkumné psychiatrické metody.

Literatura:

Hanzlíček, L.: Psychiatrická encyklopedie-část jmenná, Zprávy VÚPs č. 28, díl 1., Praha 1977, s. 66.

Lauterer, Z.: Profesoru Bělohradskému in memoriam. ČLČ 1929, 12, s. 428-429.

Mysliveček, Z.: Karel Bělohradský. Naše věda 1928-29, 10, s. 144.

Sborník "100 let psychiatrické léčebny v Brně- Černovicích." Red. kolektiv autorů, KÚNZ Brno, 1983.

Sborník "Dvě století ve službách zdraví: fakultní nemocnice s poliklinikou v Brně na Pekařské." KÚNZ Brno, 1986.

Masarykova univerzita-archív, vedoucí dr. J. Pulec, Brno.

Vencovský, E.: Počátky české psychiatrie 18. a 19. století. Praha, 1957.

Vencovský, E.: Sto let české psychiatrické kliniky v Praze 1886-1986. Univerzita Karlova, Praha 1987.

Vencovský, E.: Počátky výuky psychiatrie v Čechách. Čs. Psychiat. 67, 1971, 6, s. 377-386.

Doc. MUDr. Zdeněk Boleloucký, CSc.

Prof. MUDr. HUBERT PROCHÁZKA

Prof. MUDr. Hubert Procházka se narodil 19. října 1885 v Kobeřicích u Slavkova na okrese Vyškov. Studoval v Brně na 1. českém státním reálném gymnáziu a po maturitě pokračoval od r. 1906 ve studiu na české lékařské fakultě Karlovy univerzity v Praze. Již jako medik pracoval na psychiatrické klinice, od r. 1912 pak jako nehonorovaný asistent. Promoval 21. března 1914. Týž rok vypukla 1. světová válka, která ho vytrhla z vědecké univerzitní práce.

Za války byl činný jako vojenský lékař nejen v nemocnicích, ale i na frontě. Po demobilizaci r. 1919 se vrátil na pražskou psychiatrickou kliniku a od r. 1922 byl jejím prvním asistentem.

Prof. Kuffner podal dne 9. června 1927 profesorskému sboru lékařské fakulty v Praze návrh, aby asistent Procházka byl habilitován z psychiatrie. Návrh byl schválen a byla ustavena komise, jejímiž členy byli prof. Kuffner, prof. Haškovec, prof. Syllaba, prof. Kimla a prof. Honl. Komise se sešla 3. listopadu 1927 a rozhodla, aby habilitační přednáška asistenta Procházky měla téma "Novodobá hlediska na neurolues". Tato přednáška byla profesorským sborem kladně zhodnocena. Ministerstvo školství a národní osvěty usnesení profesorského sboru lékařské fakulty v Praze potvrdilo přípisem ze dne 10. ledna 1928, kterým byl asistent dr. Procházka jmenován docentem psychiatrie.

Když prof. Kuffner odešel do důchodu, vedl H. Procházka pražskou psychiatrickou kliniku po dva semestry do doby, než byl pověřen vedením brněnské kliniky pro choroby duševní a nervové po předčasně zemřelém profesoru Bělohradském. Zemský výbor v Praze - podle výnosu Ministerstva školství a národní osvěty ze dne 17. ledna 1930 - oznámil děkanátu lékařské fakulty UK, že prezident republiky jmenoval docenta MUDr. Huberta Procházku mimořádným profesorem psychiatrie s funkčním určením pro lékařskou fakultu Masarykovy univerzity. Mimořádným profesorem byl jmenován 30. prosince 1929, řádným profesorem psychiatrie a neuropatologie pak 31. října 1933.

Pro rok 1935 byl zvolen děkanem lékařské fakulty Masarykovy univerzity.

19. září 1935 byl prof. dr. Procházka zvolen na pětileté funkční období na Moravě prezidentem tzv. Lékařské komory. Znamenalo to velkou poctu a důvěru na straně jedné, na druhé straně zodpovědnou práci. Lékařské komory byly tehdy vrcholné organizace lékařů všech národností ve státě. Byly tři, v Čechách vedená tehdy prof. dr. Arnoldem Jiráskem, později akademikem, na Slovensku rovněž chirurgem prof. dr. Kostlivým.

Kuffnerova klinika dala Procházce příležitost věnovat se serologii, likvorologii a neurohistologii. Likvorologická laboratoř pražské psychiatrické kliniky měla tradici spolehlivého pracoviště, k čemuž Procházka svou pečlivostí nemálo přispěl. V laboratoři ověřoval nově zaváděné vyšetřovací metody sérologické a likvorologické a některé z nich modifikoval pro práci. Šlo o zákalovou reakci Meinickeho, použití nefelometrie (kvantitativně-analytické metody optického sledování tekutin) v likvorologickém vyšetření a další. Nejobsáhlejší z jeho histologických prací se týkala choroby Huntingtonovy.

V rozsáhlé práci o psychopatologických změnách při chronické epidemické encefalitidě poukazoval na povahové změny - psychopaticizaci - jež byly v jisté korelaci s dřívějšími méně nápadnými povahovými sklony.

Při studiu luetických mozkových onemocnění si všímal nejen faktorů hereditárních, ale i exogenních vlivů. Shledal, že progresivní paralytici z rodin duševně nezatížených mívají spíše klinický obraz prosté demence, zatím co paralytici s duševní hereditou mívají častěji expanzivní formu onemocnění. Odmítal tehdy běžné označení "metaluetický" pro pozdní příjčná onemocnění centrálního nervstva.

Při studiu somatických psychóz (spolu se svojí ženou MUDr. Mazačovou) poukázal na to, že ráz psychické poruchy závisí více na druhu premorbidní osobnosti než na jakosti škodliviny. Zastával názor, že soustavným sérologickým vyšetřováním v různých stádiích schizofrenie je možno přiblížit se k řešení problému schizofrenie a vyložit tehdejší do jisté míry i protichůdné nálezy. Rovněž rozlišoval obrazy "schizoformní" od nozologické jednotky schizofrenie.

Také jeho práce, týkající se terapie, zvláště horečnaté a popudové, jsou projevem jeho biologického zaměření. Publikoval na 20 vědeckých prací, v nichž se zrcadlí nejen dokonalá znalost problematiky, ale i důkladnost zpracování, přesnost i zvýšená kritičnost v závěrech. Vyrovnával

se v nich předem s možnými námitkami. Podobná rozvážnost byla patrna i v jeho nálezech a soudních posudcích. Své práce opětovně "opilovával", přepracovával formulačně a stylisticky, dbal na čistotu českého jazyka a stejnou náročnost vyžadoval v pracích mladších lékařů.

Poslední, již posmrtně vytištěná práce prof. Procházky se týkala rodinných aspektů diseminované sklerózy a byly napsána společně s K. Popkem. Z práce číší svěží styl a přesto, že uplynulo již 54 let od jejího napsání, neztratila na aktuálnosti ani pro psychiatry, ač se obory rozdělily a choroba patří do neurologie.

Prof. Procházka byl velmi aktivní jako univerzitní učitel jak ve výuce pregraduální, postgraduální, ve zdravotní výchově, sociálním lékařství, organizaci léčebné péče i v životě veřejném. Vedlo to k tomu, že byl jmenován do zmíněných i do dalších významných funkcí (člen Státního sboru pro duševní hygienu při ministerstvu zdravotnictví, člen Soudně-lékařské rady v Brně, člen představenstva České zemské péče o mládež a j.).

Některé další aspekty práce prof. dr. Procházky ilustrují zájem o mladou lékařskou generaci. Stopy jeho činnosti lze zachytit v zápisech z Lékařské komory i v zápisech "Spolku lékařů při zemských ústavech pro choromyslné", na jehož založení měl na jaře též svůj podíl. Spolek se zabýval v té době třemi oblastmi problémů. Byla to jednak nevyhovující klasifikace duševních chorob. Oficiální Meynertova, zavedená výnosem rakouského ministerstva vnitř z 24. 1. 1894 již nevyhovovala a bylo nutno vytvořit jednotnou novou klasifikaci jak pro potřebu klinicko-diagnostickou, tak pro výkaznictví a statistiku. Ve vypracování potřebné nové klasifikace viděl Procházka možnost úzké spolupráce psychiatrické kliniky s moravskými léčebnami. Problém byl vyřešen celostátní direktivou. Jinou oblastí byla možnost vytvoření sexuologie jako samostatného lékařského specializačního oboru. Diskuse byla uzavřena tím, že k tomu ještě nedošla doba. Bylo však doporučeno rozšíření sexuologie v univerzitních přednáškách v rámci psychiatrie a neurologie. Více sympatií měla specializace psychoterapeutická, ke které však rovněž nedošlo. Pokud jde o problematiku sociální, Procházka zamýšlel vytvořit jednotnou síť protialkoholních poraden na jedné straně a na druhé straně nemocné alkoholismem soustředit do jedné léčebny, kde by u nich byla připravována půda pro psychoterapeutické působení poraden, určených pro propuštěné

ambulantní pacienti. Jako prezident lékařské komory by býval měl pro podobný program jisté organizační zázemí.

Méně je dnes známé, že prof. Procházka byl i významnou postavou našeho šachu. Např. v r. 1923 se zúčastnil mistrovství ČSR v Pardubicích a o 1,5 bodu mu ušel mistrovský titul. Byl několik let i místopředsedou Ústřední jednoty čs. šachistů. Ve funkci "svazového kapitána" doprovázel čs. družstvo na šachovou olympiádu do Hamburku v r. 1930. Byl mistrem i na poli šachového úlohářství, kde získal ceny i v mezinárodních soutěžích.

Prof. Procházka se stal tragickou obětí svého povolání. V den před jeho padesátými narozeninami dne 18. 10. 1935 těsně po 13. hodině jej v rušném centru Brna zastřelil duševně nemocný muž, bývalý pacient psychiatrické kliniky, v podstatě pod vlivem bludných motivací. Záležitost tehdy podrobně vylíčil denní tisk včetně životopisu vraha i jeho adresy.

Úmrtí prof. Procházky vedlo k intenzivnějšímu odbornému zájmu o problematiku psychiatrických pacientů, dopouštějících se násilných trestných činů, zvláště vražd.

Je však vzácností, že lékař přijde o život v souvislosti s výkonem svého povolání v kontaktu s psychiatrickými pacienty. Tak např. několik měsíců před tragickým úmrtím prof. Procházky byl dne 5. 6. 1935 podřezán břitvou dr. Fleischmann v přítomnosti nezletilého syna pacientky, kterou převážel osobním vozem do psychiatrické léčebny. Událost tehdy lékařský tisk označil za příklad rizika lékařského povolání, na kterém často "veřejnost ráda vidí jen příjemné stránky".

V souvislosti s tragédií prof. dr. Procházky přednesl prof. dr. Mysliveček dne 15. ledna 1936 na schůzi Purkyňovy společnosti pro studium duše a nervstva v Praze zprávu komise, navrhuující změnu tehdejších platných zákonných ustanovení o přijímání a propouštění duševně chorých z uzavřených ústavů. V té době platné císařské nařízení č. 207 ze dne 23. 6. 1916, upravující přijímání choromyslných do uzavřených ústavů a jejich zadržení v těchto ústavech mělo mezery. V jejich důsledku neměl lékař, přivolaný k choromyslnému, prakticky možnost proti vůli rodiny postarat se trvale o internování nemocného a o ochranu společnosti před hrozcím nebezpečím, ukázalo-li se to být nutné.

I po roce 1918, vzniku naší samostatné republiky, postačil k propuštění nebezpečného nemocného, hospitalizovaného proti své vůli, revers příbuzného, doplněný potvrzením příslušného správního úřadu (obvykle

okresu) o tom, že podpisující má možnost, resp. je schopen zajistit vhodnou péči o nemocného (§ 11. min. nařízení č. 71 ze 14.5.1874). V praxi však příbuzní často dostatečně nedohlíželi na tyto nemocné. Stav byl delší dobu kritizován a r. 1930 se jím zabývala Purkyňova společnost. Již tehdy byl vypracován dokument (lékaři Bondy, Brandejs, Fischer, Janota, právník Voska), schválený na schůzi 10.12.1930 a zaslán státním orgánům s požadavkem o novelizaci nařízení z r. 1916. S ohledem na nedostatečnou odezvu tohoto dokumentu vypracovala komise Purkyňovy společnosti v r. 1936 nové memorandum pro ministerstvo spravedlnosti a další státní orgány. Celá záležitost tehdy vyprovokovala jednak projevy dlouhodobější hořkosti nad poměry panujícími ve zdravotnickém zákonodárství státu, jednak i ostřejší kritiky společnosti z tehdejších nejvyšších lékařských kruhů: "Tvrdý úděl psychiatra... není pravděpodobně dostatečným důvodem, aby veřejnost i stát konaly svou povinnost. Je třeba tak velké oběti systému, aby život šel dál stejnou cestou?!".

K zásadnější úpravě právního stavu věci tehdy skutečně nedošlo. Starý rakouský občanský zákoník prakticky platil až do r. 1951; o.z. a.o.s.ř. z r. 1951 ponechal ustanovení o zadržení v ústavu (detenční řízení) včetně souvisejícího řádu o zbavení svéprávnosti beze změn. To bylo zrušeno až v o.z. a.o.s.ř. z r. 1964.

Psychiatricko-neurologická klinika ztratila v profesoru dr. Procházce významného odborníka, stejně jako celá tehdejší neuropsychiatrie a svým způsobem sociální lékařství a organizace zdravotnictví. Na lékařské fakultě MU i na klinice došlo ke změnám. Děkanem byl 26.10.1935 zvolen prof. dr. O. Wágner, chemik. Nově habilitovaný docent psychiatrie a neurologie dr. K. Popek, pozdější profesor neurologie, byl ustanoven prozatímním přednostou kliniky. Pozdější doc. dr. Prokůpek, tehdy třicetiletý asistent kliniky získal r. 1936 titul odborného lékaře chorob duševních a nervových a přešel brzy budovat psychiatrické oddělení do Pardubic. Na klinice pracovali dále pozdější profesori Lauterer a Hádlík.

Životopisný medailón prof. dr. Procházky končíme slovy prof. dr. Leo Taussiga z r. 1935: "Jméno a dílo Huberta Procházky zůstane navždy zapsáno zlatým písmem v dějinách naší psychiatrie".

Literatura:

Boleloucký, Z.: Vzpomínka na profesora MUDr. Huberta Procházku (1985 - sto let od narození a padesáté výročí úmrtí).

In: Černoušek M., Baudiš P. (red.): První století čs. psychiatrie (1886-1986). Historické studie a úvahy. Zprávy Výzk. ústavu psychiatrického v Praze, 84, 1988, s. 62-72.

Další citace v uvedené publikaci.

Doc. MUDr. Milan Bouchal, CSc.:

Prof. MUDr. MIROSLAV KŘIVÝ

Miroslav Křivý se narodil 23. ledna 1896 v Nové Říši na Moravě. Ztratil v šesti letech otce, který zemřel jako lékař na tyfus a stal se tak obětí svého povolání. Miroslavův otec byl přítelem a mecenášem básníka Otokara Březiny, jenž o něm po jeho smrti napsal, že "odešel jeden z těch, kteří byli blízcí mé duši. Jeho odchodem se stala samota kolem mne ještě tišší a hlubší". Miroslavova matka se odstěhovala se třemi nedospělými dětmi do Brna, kde žili v obtížných sociálních podmínkách.

V Brně vystudoval Miroslav Křivý gymnázium, lékařské studium absolvoval na Karlově univerzitě. Jako medik se přihlásil po vzniku Československé republiky do čs. armády, která tehdy vstoupila na území Slovenska. V archivu Masarykovy univerzity je uložena gratulace Otokara Březiny k jeho promoci.

Jako sekundární lékař a později jako asistent působil na neuro-psychiatrické klinice Komenského univerzity v Bratislavě pod vedením prof. Myslivečka.

V letech 1924-25 pobyl jako stipendista v Paříži na Charcotově klinice a u prof. Bourguignona v elektroencefalografické a elektro-fyziologické laboratoři v Salpêtrière. Chodil též na přednášky prof. Babinského, jehož pyramidový reflex si pamatujeme z neurologie.

R. 1929 se Křivý habilitoval prací „Fyziologie a patologie spánku“. Po odchodu svého učitele prof. Myslivečka do Prahy převzal doc. Křivý vedení bratislavské neuropsychiatrické kliniky, kde se stal r. 1933 mimořádným a r. 1936 řádným profesorem. Pro vědeckou spolupráci na problému oligofrenie získal tehdy mimo jiné i pozdějšího profesora Matulaye. Častoupozořňoval Křivý, znalec specifické situace na Slovensku, na tamnější katastrofální sociálně zdravotní poměry a navrhoval zlepšení neuropsychiatrické péče. Upozorňoval, že v počtu nemocničních lůžek je nespravedlivý poměr v neprospěch Slovenska.

R. 1937 přešel prof. Křivý na místo přednosta kliniky do Brna, kde pracoval i po uzavření českých vysokých škol nacisty. Jako vědec byl velmi uznáván: napsal 45 prací, většinou z neurologie a psychiatrie,

ale také z jiných oblastí - anatomie a soudního lékařství. Podle Popka v sobě Křivý slučoval přesnost a věcnost svého učitele Myslivečka, ale také zajímavost, tvořivost a klinické umění Heverochovo.

Křivého úvodní přednáška na brněnské univerzitě se týkala názorů J.E. Purkyně na psychiatrii, což je symbolické tím, že univerzita nese Purkyňovo jméno.

Další psychiatrické práce se týkají simulace některých nervových příznaků, dále otázek pedofilie a Křivého pojetí hysterie, velmi blízké současným koncepcím o tom, že zdůrazňuje dynamiku hysterických projevů na úkor statického pojetí hysterické psychopatie.

Kapitulací Československa před německým fašismem byl Křivý otřesen, zvláště když byl v té době děkanem a později proděkanem lékařské fakulty. Brzy se však vzchopil a se skupinou vysokoškolských profesorů zahájil odbojovou činnost.

Koncem r. 1941 byl nacisty zatčen. Neprozradil své spolubojovníky, ač byl nemocen duodenálním vředem a gestapo s ním krutě zacházelo. Jeho manželka se marně pokoušela zachránit ho osobní intervencí po ilegální cestě do Vídně. 23. dubna 1942 zemřel ve věku 46 let v jednom z nejnelítostnějších koncentračních táborů v Mauthausenu jako politický vězeň č. 1431. Sdělení městského ústavu v Mauthausenu o jeho úmrtí vdově paní Křivé je směsí nacistické byrokracie a svévole: o tom, že zemřel v koncentračním táboře není v této "úřední zprávě" ani zmínka. Ještě dnes hluboce zapůsobí korespondenční lístek profesora Křivého jeho ženě, v němž upozorňuje, že balíčky není vězňům dovoleno posílat.

Miroslav Křivý patří k přednostům brněnské psychiatrické kliniky s osobně tíživým, až tragickým osudem. Šlo-li u Procházky o nešťastný střet s psychopatií pacienta, u Bělohradského a později u Lauterera o biologické podlomení, stal se Křivý aktivním účastníkem i obětí nelítostného boje národů naší republiky o přežití a další lepší život. Proto nesmí být a nebude zapomenut.

Literatura:

Archiv Masarykovy univerzity v Brně - s osobní pomocí PhDr. Pulce, vedoucího archivu.

Bednářová, I.: Životní přátelství v listech. Universitas 1989, č. 3, s. 10-16.

Osobní sdělení paní Vlasty Křivé, vdovy po prof. Křivém.

Popek, K.: Za profesorem M. Křivým. Lékařské listy 1, 1946, č. 9-10, s. 193-199.

Tichý, M., Molčan, J.: Neuropsychiatrická klinika lékařské fakulty Komenského univerzity za vedení prof. M. Křivého. Čs. Psychiat. 82, 1986, č. 3-4, s. 264-266.

Prof. MUDr. Karel Náhunek, DrSc.:

PROFESOR MUDr. ZDENĚK LAUTERER

Prof. MUDr. Zdeněk Lauterer se zapsal do historie brněnské psychiatrie především jako první přednosta samostatné psychiatrické kliniky, když původní klinika neurologicko-psychiatrická byla po osvobození rozdělena na samostatnou kliniku psychiatrickou a neurologickou. Měl proto rozhodující vliv na vývoj nastupující poválečné generace psychiatrů kliniky, kde formoval profil jejího pracovního zaměření a vědeckého růstu pracovníků, i když nepříznivý osud mu již neumožnil habilitovat některého z jeho žáků.

Prof. Z. Lauterer se narodil 22.4.1891 v Praze v rodině soudce. Patrně pod jeho vlivem začal po maturitě r. 1910 studovat práva, ale po dvou letech přešel na lékařskou fakultu Karlovy univerzity v Praze; během první světové války musel studium přerušit, byl povolán jako domobranec, onemocněl však těžce chřipkovou pneumonií. Promoval až v r. 1924, tedy ve svých třiceti letech. Dva roky pracoval jako asistent na Ústavu pro pokusnou patologii LF UK v Praze u prof. Kimla. Do Brna přešel na nově zřízenou kliniku pro choroby duševní a nervové k prof. Bělohradskému, kde zastával funkci asistenta po deset let. Po smrti prof. Bělohradského v r. 1929 vedl Lauterer kliniku po dva semestry. Zkoušel psychiatrii a neuropatologii.

Po jmenování prof. H. Procházky novým přednostou kliniky dr. Lauterer rezignoval, opustil vědecko-pedagogickou práci, odešel z kliniky, zastával praxi pokladenskou, poradenskou, posudkovou a byl členem soudní lékařské rady při Zemském soudu v Brně. V letech 1934-43 pracoval jako vrchní ústavní lékař, později jako primář v Zemské léčebně pro duševně choré v Brně-Černovicích, kde zaváděl nové diagnostické a terapeutické metody, zřídil laboratoř biochemickou a likvorologickou.

Po umučení prof. Křivého nacisty v koncentračním táboře Mauthausen byl dr. Lauterer 16.10.1943 ustanoven vedoucím primářem neuropsychiatrického oddělení Zemské nemocnice v Brně, na které byla klinika po uzavření českých vysokých škol za války redukována.

Po osvobození se stal dr. Lauterer na návrh profesorského sboru dnem 9.5.1945 pověřeným vedoucím obnovené kliniky

neurologicko/psychiatrické, kde přednášel psychiatrii. Ve vedoucí funkci byl později vystřídán prof. Popkem a po rozdělení neuropsychiatrické kliniky se stal dnem 16.8.1948 prvním přednostou samostatné psychiatrické kliniky. Smluvním profesorem byl jmenován v r. 1946, habilitován byl v r. 1948 a řádným profesorem se stal v r. 1951. Jako přednosta kliniky zastával tuto funkci až do r. 1955, kdy předčasně odešel ze zdravotních důvodů do důchodu. V letech 1951-52 ho pro nemoc zastupoval ve funkci přednosta kliniky po dobu desíti měsíců pražský docent MUDr. Václav Petrů.

Po stránce odborné a vědecké obsáhla práce prof. Lauterera velkou odbornou šíří. Studoval Bechtěrevovu reflexologii, Freudovu psychoanalýzu, soudní psychiatrii, upoutalo jej Pavlovovo učení, které do detailu zvládl a tvůrčím způsobem se snažil aplikovat a rozvíjet v psychiatrii.

V období, kdy jej poválečná generace psychiatrů na klinice poznala, projevoval se především jako biologicky uvažující psychiatr, výborný učitel, diagnostik, soudní znalec nesmírně svědomitý a důkladný v psychopatologických a diagnostických rozborech všech pacientů, přijatých na kliniku, s invencí pro nové a originální léčebné postupy.

Jeho publikované vědecké práce, i když skromné na počet, vynikají myšlenkovou hloubkou, invencí a dokumentují šíři jeho odborných a vědeckých zájmů. Zasahovaly do oblasti psychoterapie, alkoholizmu, psychopatologie, endogenních psychóz, organických onemocnění mozkových, endokrinologie, experimentální terapie biologické. Je jisté na škodu, že řada jím zpracovaných studií byla přednesena pouze jako sdělení na odborných fórech a nebyla publikována. Prof. Z. Lauderer je autorem prvních poválečných skript psychiatrie na klinice. Nestačil již připravit k publikaci svoji lékařskou psychologii a psychopatologii, postavenou na základech Pavlovova učení, na které v posledních letech intenzivně pracoval až do své smrti 22.11.1958.

V plné realizaci vědeckých plánů bránila prof. Z. Lautererovi především jeho chronická choroba, kterou získal pravděpodobně při práci s tuberkulózními psychotiky v Zemské léčebně pro duševně choré v Brně-Černovicích a se kterou a jejími komplikacemi musel bojovat až do předčasného konce svého života.

Končím svoji krátkou vzpomínku konstatováním, že prof. Lauterer

byl vyhraněnou vědeckou osobností s velkými odbornými znalostmi a rozhledem, který byl nastupující generaci lékařů kliniky výborným učitelem a rádcem a významným způsobem ovlivnil její další vývoj a pracovní zaměření. Zasloužilou celoživotní práci byl v r. 1957 vyznamenán medailí J.E. Purkyně.

Nejdůležitější publikované práce prof. Lauterera:

a. odborné

- Naše zkušenosti a pokusy s léčením endogenních psychos, zvláště schizofrenií. Sborník lékař. 27/31, 1926, 7 s.
- Prof. Dru. K. Bělohradskému in memoriam. Čas. lék. čes. 1929, 12.
- O vlivu coffeinu na nyktambulismus a některé jiné choroby, odvislé od spánku. Čas. lék. čes. 1931, 10, 18 s.
- Způsob boje proti alkoholismu a činnost brněnské poradny, Hygiena 4, 1931, 9, 9 s.
- Dva případy pseudosklerosy. Brat. lék. listy 12, 1932, 7, 23 s. (habilitační práce).
- Protialkoholní poradny, Nový život 20, 1932.
- Návrh na novou organizaci referátových časopisů, Lék. listy 1, 1966, s.66-68.
- Psychiatrie, část speciální (skripta pro mediky), 1950, 160 s.
- Základy Pavlovovy nauky o vyšší nervové činnosti. Lék. listy 6, 1951, s. 129-136.
- Psychiatrie, část všeobecná (skripta pro mediky, spolu s kolektivem psychiatrické kliniky), 1953, 141 s.
- Základy lékařské psychologie a psychopatologie. Fysiologie a patologie vyšší nervové činnosti. Učební texty vs. škol, SZN Praha 1954, 236 s.
- Subjektivní psychické zážitky a Pavlovova fysiologie vyšší nervové činnosti. Lék. listy 9, 1954, s. 193-196.

b. populární

- Prof. Dr. Ant. Heveroch zemřel, Lidové Noviny.
- Wagner Jauregg sedmdesátníkem, Lidové Noviny 1927.
- Protialkoholní poradny, Nový život 20, 1932.
- Psychoterapie. Sborník 20. století, nakl. V. Orla, 1938.

Literatura:

Hanzlíček, L.: Psychiatrická encyklopedie, část jmenná. Zprávy VÚPs č. 28, Praha 1977.

Hádlík, J.: In memoriam prof. dr. Zdeňka Lauterera. Čs. Psychiat. 54, 1958, s. 183-187.

Janota, O.: Doc. dr. Václav Petráň padesátníkem. Čs. Psychiat. 54, 1958, s. 334-335.

Vencovský, E.: Sto let české psychiatrické kliniky v Praze 1886-1986, Univerzita Karlova, Praha 1987.

Dějiny univerzity v Brně. Ed. F. Jordán a kol. Univerzita J.E. Purkyně, Brno 1969.

Doc. MUDr. Milan Bouchal, CSc.; prof. MUDr. Jaromír Švestka, DrSc.:

Prof. MUDr. JOSEF HÁDLÍK

Činnost prof. dr. Josefa Hádlíka znamenala nejen pro rozvoj Psychiatrické kliniky v Brně, ale též pro moravskou a československou psychiatrii řadu kvalitativních změn.

Josef Hádlík se narodil 23. března 1906 ve Velkých Pavlovicích na jižní Moravě. Maturoval v Břeclavi. Své vztahy k jižní Moravě nezapřel: měl živý temperament, lásku k životu a k lidem, rozuměl vinné révě a dobrému vínu, měl řadu přátel mezi umělci, hlavně malíři a spisovateli. Tvůrčí rysy své osobnosti uplatnil i v přípravě výstavby nové budovy naší kliniky v Brně-Bohunicích. Nešlo mu jen o konstrukci zdravotnického provozu, ale i o místo, kde se pacienti i personál dobře cítí.

V neuropsychiatrii začal pracovat jako medik r. 1930 na brněnské klinice pro vedením prof. dr. Procházky, jehož se stal asistentem. Jeho dalšími učiteli a rádeci se stali prof. dr. Křivý, prof. dr. Lauterer a prof. dr. Popek.

Za nacistické okupace pomáhal skrývat protifašistické odbojáře před zatčením pomocí fingovaných nálezů a diagnóz. Dával k dispozici psací stroj k šíření vlasteneckých tiskovin a podporoval rodiny osob, pronásledovaných nacismem.

Již od počátku své činnosti se zabýval sociálními problémy psychiatrie, vedl poradnu pro duševní zdraví a poradnu protialkoholní, pracoval v ústavech péče o mládež a v pomocných školách. R. 1945 se habilitoval prací "Klinická studie symptomatologie a patogenezy syndromu vnitřní čelní hyperostózy". R. 1946 se stal přednostou kliniky a profesorem psychiatrie na Palackého univerzitě v Olomouci. Několik let - do r. 1949 - však trvalo, než zde byla otevřena nová klinika, kterou J. Hádlík budoval. Do té doby obětavě dojížděl se studenty na praktickou výuku do psychiatrické léčebny ve Šternberku. Nová olomoucká psychiatrická klinika měla moderní vybavení: elektrospánek, psychofyziologickou laboratoř a fyzioterapii. Jako krajský odborník pro psychiatrii podnítil vybudování psychiatrické léčebny v Bílé Vodě ve Slezsku a zajistil

ambulantní péči v okresech bývalého Olomouckého kraje, čímž se tento kraj stal pro psychiatrii celostátním vzorem.

V letech 1950-1954 byl J. Hádlík prorektorem a rektorem Palackého univerzity, 1952 se stal vedoucím katedry psychiatrie. R. 1954 byl jmenován hlavním odborníkem pro psychiatrii v ČSSR, rozvinul celostátní koncepci oboru, jež se od té doby uskutečňovala. Zasloužil se rovněž o zřízení katedry psychiatrie Institutu pro další vzdělávání lékařů a farmaceutů v Praze a několik let na této katedře působil. Po založení časopisu Československá psychiatrie byl předsedou jeho redakční rady. Přednášel psychiatrii, duševní hygienu a defektologii na pedagogické fakultě v Olomouci a v Brně, na Vysoké škole sociální v Brně a na zdravotnických školách.

R. 1955 se stal přednostou brněnské psychiatrické kliniky po vážně nemocném prof. Zdeňku Lautererovi. Nemohl se zde smířit s provozně naprosto nevyhovujícími a pro pacienty i personál nedůstojnými podmínkami staré budovy kliniky na Pekařské-Školní ulici. (Několik příkladů: Když se na pokoji s patnácti lůžky dávaly elektrické šoky, muselo vždy čtrnáct pacientů pokoj opustit a čekat na temném klozetu s koupelnou buď až šoky skončí, nebo až sami budou na šok pozváni. Jiný příklad: Lumbální punkce se prováděly na dlouhém stole, na němž pacienti jinak snídali, obědvali a večeřeli, jinde pro to nebylo místo. Pouze prostěradlo se pro tento diagnostický zákrok vyměnilo.)

V úsilí o změnu k lepšímu jsme měli koncem padesátých let pochopení a podporu ředitele Fakultní nemocnice na Pekařské MUDr. Františka Konečného, který požádal tehdejšího vedoucího tajemníka krajského výboru Komunistické strany Československa Josefa Korčáka, aby se s poměry na klinice seznámil. Ten kliniku navštívil a byl místními poměry otřesen. Doporučil pak příslušným orgánům Krajského národního výboru v Brně, aby hledaly řešení. Když se na jedné poradě hovořilo o případné adaptaci části bývalého starobrněnského kláštera pro účely kliniky, překvapil J. Korčák všechny zúčastněné výrokem, že není pro nedokonalé a často nákladné adaptace starých budov a že soudí, že pro kliniku by měla být postavena nová budova. Toto vyjádření mělo pro další vývoj klíčový význam. Opakovaně jsme ho citovali před některými zdravotnickými a hospodářskými činiteli, kterým připadalo nezvyklé, že pro psychiatrii by se mělo něco významného učinit. Naše úsilí mimo jiné podporovali Arnošt

Klimeš, krajský politický pracovník a ředitel Krajského ústavu národního zdraví v Brně MUDr. Václav Michal. Když se však začalo s projekční přípravou nové budovy, pozval nás k sobě vedoucí zdravotního odboru Krajského národního výboru v Brně a přesvědčoval profesora Hádlíka, aby ustoupil od plánu výstavby, protože 12 milionů Kčs, schválených pro psychiatrickou kliniku, by bylo možno užitečněji použít pro projekci celé nové fakultní nemocnice v Brně-Bohunicích, která se právě v těchto dnech uvádí do provozu. Tento návrh se profesora Hádlíka tak citelně dotkl, že jsme se chvíli obávali o jeho zdraví. Náš hostitel pak od svého likvidátorského návrhu upustil a později, když se stal sám pacientem naší kliniky, nahlédl spontánně, že udělal dobře, že na svém návrhu netrval a že klinika je na svém místě.

Tak došlo k vybudování moderní psychiatrické kliniky v Brně-Bohunicích, v níž bylo možno rozvinout do šíře i do hloubky daleko účinněji pedagogickou i výzkumnou činnost a vytvořit pro nemocné příznivé léčebné prostředí. Na přípravě výstavby kliniky spolupracovala s architektem Křížem a stavebními inženýry pod vedením prof. Hádlíka soustavně skupina, složená z primářky MUDr. Jarmily Synkové, doc. MUDr. Jiřího Mišurce, CSc. a doc. MUDr. Milana Bouchala CSc. Velkou pomoc v nové budově poskytla vedení kliniky vrchní sestra Květa Sochatzi. Byly zde rozšířeny laboratoře elektroencefalografická a biochemická, laboratoř psychofyziologická, nově založeno denní sanatorium, oddělení lékařské psychologie při katedře psychiatrie, rozšířena fyzikální léčba a rehabilitace o dílny zámečnickou, stolařskou, arteterapeutickou a pracovní rehabilitaci ve velké zahradě, zavedena telefonická první pomoc - Linka naděje.

Na své klinice i v terénu podporoval Hádlík vědecký i odborný růst psychiatrů: pod jeho vedením se habilitovalo 5 docentů a obhájilo své disertační práce 12 kandidátů věd. Prof. Hádlík spolupracoval se Světovou zdravotnickou organizací v Ženevě, byl členem první delegace čs. zdravotníků v Sovětském svazu, členem mezinárodní společnosti pro elektrospánek a elektroanestézii. Další zahraniční styky měl s Německou demokratickou republikou, Polskem, Rakouskem a Velkou Británií. Rozvíjel dále výzkum depresí a sebevražd, zabýval se psychiatrií a psychoterapií mladistvých a psychiatrickou epidemiologií. R. 1969 založil v Brně celostátní tradici sympózií o duševním zdraví mládeže. Počet jeho

vědeckých prací přesáhl stovku. Aktivně pracoval jako krajský odborník pro psychiatrii, v jihomoravském kraji podnítil vytvoření ambulantní péče v okresech a vybudování dětské psychiatrické léčebny ve Velké Bíteši. Byl vyznamenán medailí J.E.Purkyně za zásluhy o rozvoj psychiatrie, pamětní medailí Rady národního výboru města Brna k 50. výročí vzniku Československa, zlatou medailí za zásluhy o rozvoj Palackého univerzity v Olomouci. Stal se též čestným občanem svého rodného města Velkých Pavlovic.

Vždy studoval a chápal sociální problémy oboru a člověka vůbec. Předválečné levicové přesvědčení se u něho vyvinulo v tvořivý společenský postoj, který uplatňoval v každodenním vystupování a v pedagogické činnosti. Známé byly jeho neformální kontakty s vysokoškoly jak v průběhu výuky, tak při besedách ve vysokoškolských kolejích a klubech.

Vždy usiloval o nové, byl stále v proudu života. Měl raději otevřené střetnutí než tiché přešlapování. Byl velkorysý stratég, ale ne vždy obratný taktik. Měl mnoho přátel, ale zásadně si nerozuměl s lidmi bez tvůrčí vynalézavosti, byrokraty a brzditeli rozvoje. Jeho forma byla někdy bouřlivá a živelná, jeho podstata lidská a chápavá.

Svou smrtí dne 22. března 1974 byl náhle vytržen z činnorodého života. Zemřel ve chvíli, kdy končil přednášku pro veřejnost. Nemohl už poděkovat těm, kteří mu blahopřáli v předvečer 68. narozenin. Na velkopavlovickém hřbitově se s ním rozloučili jeho rodáci i kolegové z celého Československa od prof. Klima z Košic až po prof. Vencovského z Plzně - lidé ze zakladatelské epochy psychiatrie, kdy se všichni navzájem osobně znali. Ještě více než o loučení šlo o úctu a uznání jeho práce pro psychiatrii a naše pacienty.

Kdybychom řekli, že budova v níž se dnes scházíme je jeho pomníkem, bylo by to příliš patetické a strnulé. Tato budova by měla být trvalým podnětem k dalšímu vývoji v souladu s Hádlíkovou nezdolnou tvořivostí. Je na nás, abychom v tomto duchu učinili v budoucnosti vše, co je v našich silách.

Literatura:

Bouchal, M.: 60 let prof. MUDr. Josefa Hádlíka. Čs. Psychiat. 52, 1966, 2, 73-74.

Bouchal, M.; Náhunek, K.: Zemřel prof. MUDr. Josef Hádlík. Bratisl. lekár. listy 1974, s. 764-765.

Bouchal, M.: Osobní vzpomínky na práci pod vedením prof. MUDr. Josefa Hádlíka.

Guensberger, E.: Prof. MUDr. Josef Hádlík. Čs. Psychiat. 70, 1974, 3, 205-206.

Koluch, J.: Dvacet let Psychiatrické kliniky v Olomouci, Čs. Psychiat. 66, 1970, 2, 117-122.

Náhunek, K.: Professor MUDr. Josef Hádlík 65 Years Old. Scripta medica 44, 1971, 5, 235-240.

Náhunek, K.; Bouchal, M.: K nedožitým 80. narozeninám prof. MUDr. Josefa Hádlíka. Čs. Psychiat. 82, 1986, 3-4, 232.

Popek, K.: Prof. MUDr. Josef Hádlík padesátníkem. Čs. Psychiat. 52, 1956, 2, 73-78.

Tabarka, K.; Mrňa, B.: 40 let univerzitní psychiatrie v Olomouci. Čs. Psychiat. 84, 1988, 1, 69-72.

Prof. MUDr. Jaromír Švestka, DrSc.:

Prof. MUDr. KAREL NÁHUNEK, DrSc.

Prof. MUDr. Karel Náhunek, DrSc. se narodil dne 4.9.1921 v Brně v rodině středoškolského profesora a brněnského architekta. Zde rovněž v r. 1940 maturoval na reálném gymnáziu a poté absolvoval abiturientský kurs chemický při průmyslové škole v Praze. Za druhé světové války pracoval jako chemik v laboratořích organické chemie v Rybitví u Pardubic (1942-1945). Tím se posílil jeho zájem o organickou chemii, který v jeho další lékařské dráze vyústil v celoživotní psychofarmakologické zaměření.

Po ukončení druhé světové války se Karel Náhunek vrátil do Brna a od zimního semestru 1945 studoval na lékařské fakultě Masarykovy Univerzity, aby zde r. 1949 úspěšně promoval. Ihned po absolutoriu lékařské fakulty nastoupil jako sekundární lékař na Psychiatrickou kliniku Fakultní nemocnice u sv. Anny v Brně a prof. Lauterer si jej již v roce 1950 vybral jako svého odborného asistenta a Karel Náhunek se vždy cítil být především jeho žákem.

Za přednostentství prof. Hádlíka pokračovala úspěšná Náhunkova kariéra: roku 1961 dosáhl kandidatury lékařských věd na téma "Pentazol - ataraktická léčba schizofrenie" a roku 1965 byl vědeckou radou Lékařské fakulty v Brně habilitován na docenta pro obor psychiatrie ("K antidepresivnímu účinku fenothiazinů v léčbě endogenní deprese").

Po odchodu profesora Hádlíka do psychiatrické léčebny v Brně v r. 1971 byl doc. Náhunek ustanoven děkanátem LF UJEP jako zastupující vedoucí katedry a přednostu na psychiatrické klinice. V těchto funkcích plně dokázal své odborné a organizační schopnosti a byl v roce 1975 jmenován řádným vedoucím katedry a přednostou kliniky. V tomto období neustrnul ve svém odborném a vědeckém vývoji a po řadě dílčích studií předložil v r. 1971 z teoretického hlediska významnou a pro klinickou praxi závažnou disertační práci o antidepresívech ("Antidepressants. Their classification and efficacy in endogenous depression", *Opuscula psychiatrica, Acta fac. med. univ. Brunensis* 47, 1973), za kterou mu byl udělen titul doktora lékařských věd. Profesorem psychiatrie byl jmenován v r. 1981 po schválení vědeckou radou Fakulty všeobecného lékařství

Univerzity Karlovy v Praze.

Prof. Náhunek, DrSc. patří mezi biologicky orientované psychiatry, kterýžto směr rozvinul a uplatnil v týmové spolupráci na klinice i v oblasti elektroencefalografie (doc. Mišurec, CSc. +1993), pedopsychiatrii (MUDr. L. Výborová, MUDr. I. Drtílková, CSc.), sexuologie (Dr. Bártová), biochemie (RNDr. J. Novotná), alkohol-toxikomanie (MUDr. Kamenická).

V klinických studiích úzce spolupracovali MUDr. Alena Rodová, CSc. (+1976), prof. J. Švestka, DrSc., doc. Češková, CSc. a další. V řízení kliniky ponechal rovněž dostatek prostoru k uplatnění psychoterapeuticky orientovaných psychiatrů a psychologů v čele s prof. M. Bouchalem, CSc.

Náhunkovy první publikace se zabývaly především symptomatickými psychózami a šokovými léčbami v psychiatrii (inzulínem, pentazolem, apomorfínem aj.). Od roku 1958 se Karel Náhunek s vytrvalým zaujetím zabýval psychofarmakoterapií jak po stránce výzkumné, tak organizační. Byl spoluzakladatelem každoročních psychofarmakologických konferencí v Lázních Jeseníku od r. 1958 spolu s doc. O. Vinařem, DrSc., doc. M. Vojtěchovským, CSc. a prof. Z. Votavou, DrSc. a psychofarmakologické sekce Čs. psychiatrické společnosti. Vytrvale pracoval na výzkumu a klinickém ověřování nových psychofarmak, kde prohloubil kontakty a spolupráci s psych. klinikami v Praze, Plzni, Hradci Králové, Bratislavě, Olomouci a Výzkumným ústavem psychiatrickým v Praze, vznikly i některé společné publikace. Jako jeden z mála čs. výzkumníků aktivně podporoval úsilí čs. chemiků a farmakologů, soustředěných na VÚFB v Praze, při syntéze a zavádění nových čs. psychofarmak do praxe. Namátkou možno vzpomenout originálních čs. preparátů z řady antidepresiv jako dosulepinu (f.o. Prothiaden), northiadenu a hydrothiadenu, proheptadienu (= později nazvaném amitriptylin), cyklobenzaprinu a ze skupiny neuroleptik clorotepinu (f.o. Clotepin), oxyprothepinu (f.o. Meclopin), docloxythepinu, isofloxythepinu a dalších. Při objektivizaci účinků léku se opíral o statisticko-matematické metody již v době, kdy byly v klinické medicíně jen velmi sporadicky využívány.

Prof. Náhunek publikoval řadu prioritních výsledků léčby neuroleptiky (jejich antidepresivní působení, možnost predikce terapeutického výsledku již v časně fázi léčby, jejich klasifikační schéma umožňující zařazení i nových čs. preparátů clorotepinu a oxyprothepinu aj.). Jako první v naší literatuře upozornil na některé jejich nežádoucí účinky (chlorpromazinová

žloutenka, excitomotorické krize, perzistující dyskinézy aj.). Studoval a publikoval odborná sdělení o ovlivnění farmakorezistence u afektivních a schizoaferktivních poruch a o efektivnosti jejich profylaxe psychofarmaky. V praxi se vžil originální Náhunkův antidepresivní index na podkladě analýzy výsledků léčby mnoha set nemocných s endogenní depresí, umožňující cílenou indikaci jednotlivých antidepresív dle terapeutického účinku buď u útlumových, či naopak anxiózních a atypických forem endogenní (velké) deprese. Tento antidepresivní index se stal užitečným pojmem a nástrojem pro lékaře, zabývající se psychofarmakoterapií. Náhunkovo pracovní úsilí se následně zaměřilo na možnosti predikce léčebného účinku psychofarmak s pomocí klinické psychopatologie, farmako-EEG profilu a monitorování krevních hladin. Jeho vědecké práce, obhajované v rezortním a státním výzkumném plánu, byly opakovaně vyhodnoceny po závěrečných oponenturách v kategorii "A", přičemž oponenti zdůrazňovali, ev. i někdy neprávem kritizovali originalnost jeho klinických nálezů.

Prof. Náhunek byl současně vysoce publikačně činný. Uveřejnil kolem 400 odborných sdělení in extenso, většinou z oblasti klinického a experimentálního použití psychofarmak, většinou s týmem svých spolupracovníků. Do tohoto počtu publikací jsou zahrnuty dvě monografie - Antidepressants (1973) a Advances in psychopharmacology and psychopharmacotherapy (1979), přičemž za posledně uvedenou publikaci obdržel r. 1980 cenu České psychiatrické společnosti. Skripta "Psychofarmaka a jejich použití v psychiatrii" vyšla poprvé v r. 1964 a dočkala se 6 postupně přepracovávaných vydání (poslední spolu s prof. Švestkou). Prof. Náhunek dále sepsal některé kapitoly do celostátních učebnic psychiatrie (1953, 1983) a spolu s prof. Bouchalem vydali skripta "Psychiatrie a medicínská psychologie pro stomatologický směr" (1979). Prof. Vencovský u příležitosti 60tin prof. Náhunka vypočítal, že během jeho 30ti leté činnosti v psychiatrii napsal měsíčně jednu odbornou práci, odečetla-li se doba 3 měsíců prázdnin.

Prof. Karel Náhunek měl a dosud má rozsáhlé uznání psychiatrické komunity u nás i v zahraničí. Stal se také členem výběrové organizace Collegium Internationale Neuro-Psychopharmacologicum a byl zván k přednáškám a účasti na řadu mezinárodních konferencí a kongresů (v Polsku, Německu, Švýcarsku, Rakousku, Španělsku, Sovětském Svazu,

Francii a jinde). Byl aktivním členem vědecké rady brněnské Lékařské fakulty, předsedou komise pro doktorské disertace, řadu let členem výboru České psychiatrické společnosti a redakční rady Československé psychiatrie. Za svou vysoce prospěšnou činnost pro psychiatrii obdržel čestné členství Lékařské společnosti J.E.Purkyně, zlatou medaili brněnské Lékařské fakulty a čestná uznání za rozvoj psychiatrie od České a Slovenské psychiatrické společnosti. Pod odborným vedením prof. Náhunka osm psychiatrů úspěšně obhájilo tituly kandidátů lékařských věd (I. Strosová, J. Švestka, V. Šťastný, V. Mikula, J. Bouček, E. Češková, V. Vrzal, R. Ryšánek) a prof. Švestka obdržel doktorát lékařských věd, docentem byl habilitován doc. Boleloucký a doc. Ryšánek a profesorem psychiatrie jmenován prof. J. Švestka.

Prof. Náhunek je znám svou houževnatostí, iniciativou a citem pro invenci v nových směrech a postupech v biologické psychiatrii. Ač handicapován arthrosou kyčelních kloubů od mládí i tíživou životní situací, kdy po předčasném úmrtí své manželky MUDr. Aleny Rodové, CSc. musel převzít výchovu své malé dcerky Jany, si zachoval pracovní elán a vitalitu až do odchodu z kliniky ve svých 70 letech, i když i nadále se podílel svými cennými radami, recenzemi či konzultacemi na činnosti svého mateřského pracoviště.

Nejvýznamnější odborné publikace prof. MUDr. Karla Náhunka, DrSc.:

- Náhunek, K.: Léčba manicko-melancholické psychózy apomorfínem. Lékařské listy 5, 1950, s.367.

- Náhunek, K.; Rodová, A.; Brücknerová O.; Bílek, O.: Případ agranulocytosy po barbiturátech jako komplikace léčby prodlouženým spánkem. Lékařské listy 9, 1954, s. 385.

- Náhunek, K.: Příspěvek k léčbě status epilepticus, Lékařské listy 8, 1955, s. 367.

- Náhunek, K.; Výborová, L.: Duševní poruchy po mitrální chirurgii. ČLČ 95, 1956, s. 1112.

- Náhunek, K.: K možnostem diagnostického užití insulínu v klinické praxi psychiatrické. Farmakoterapeutické zprávy 3, 1958, s. 53.

- Náhunek, K.; Rybáková, V.: Méně obvyklý průběh chlopromazinového parkinsonoidu, Čs. psychiatrie 54, 1958, 3, s. 173.
- Náhunek, K.: Pentazol-neuroleptische Behandlung der Psychosen, Neurol. Psychiat. (Basel) 137, 1959, 1, s. 33.
- Náhunek, K.; Rybáková, V.; Homola, D.; Martínek, K.: Chlorpromazinová žloutenka, Vnitřní lékařství 5, 1959, 1, s. 57-62.
- Náhunek, K.; Rodová, A.; Synková, J.: Dichlorpromazin VÚFB. Terapeutická zkouška u psychóz, Čs. psychiatrie 55, 1959, s. 307.
- Náhunek, K.; Bojanovský, J.; Rybáková, V.: Excitomotorické příznaky preparkinsonní v průběhu léčby ataraktiky, Čs. psychiatrie 55, 1959, s. 377.
- Náhunek, K.; Hádlík, J.; Rodová, A.; Bojanovský, J.: Imipramin v léčbě depresivních stavů, Praktický lékař 41, 1961, 12, s. 559-561.
- Náhunek, K.; Rodová, A.: Klinické zkušenosti s perphenazinem v léčbě schizofrenních psychóz s přihlédnutím k extrapyramidové symptomatologii, Čs. psychiatrie 57, 1961, 4, s. 238-245.
- Náhunek, K.; Hádlík, J.; Rodová, A.; Továrek, J.: Serumtransaminasen im Verlaufe der Behandlung mit Imipramin, Psychiat. Neurol. Med. Psychol. (Leipzig) 13, 1961, 3, s. 86-89.
- Náhunek, K.; Rodová, A.; Hosák, L. et al.: Nialamid und seine Kombinationen mit Stoffen von Reserpincharakter (Fenoharman, Reserpin) bei der Therapie endogener Depressionen, Deutsche med. Journal 13, 1962, 13, s. 424-426.
- Náhunek, K.: Behandlung endogener Depressionen mit Perphenazin und Trihexyphenidyl, Beziehung zur extrapyramidalen Symptomatologie, Acta psychiat. Scand. 30, 1963, s. 108-116.
- Náhunek, K.; Bártová, D.; Ingrová, L.: Endogenic depressive states treated with prothiadene (VÚFB), Activ. nerv. super. 6, 1964, 2, s. 178-179.
- Náhunek, K.: An antidepressive effects of phenothiazines, Activ. nerv. super. 6, 1964, 2, s. 182-183.
- Rodová, A.; Náhunek, K.: Persistující dyskinézy po phenothiazinech, Čs. psychiatrie 60, 1964, 4, s. 250-254.
- Náhunek, K.: K antidepressivnímu účinku a postavení fenothiazinů v léčbě endogenní deprese, Scripta medica fac. med. univ. Brun. 39, 1966, s. 141-160.

- Náhunek, K.; Rodová, A.; Mišurec, J.: Klinické zkušenosti s proheptatrienem u endogenních depresí. Vliv na fotomyoklonický práh, Čs. psychiatrie 63, 1967, 1, s. 34-39.
- Náhunek, K.; Švestka, J.; Mišurec, J.; Rodová, A.: Northiaden in endogenous depressions, Activ. nerv. super. 10, 1968, 3, s. 283.
- Náhunek, K.; Švestka, J.; Rodová, A.: Clinical experience with octoclotheptine in psychoses. Comparison with perphenazine, Activ. nerv. super. 10, 1968, 3, s. 339.
- Náhunek, K.: Zur Qualität und Quantität der therapeutischen Wirkung von Neuroleptika, trizyklischen Thymoleptika und Konvulsionsmethoden bei endogenen Depressionen, Int. Pharmacopsychiatry 2, 1969, 3-4, s. 140-148.
- Náhunek, K.; Hádlík, J.; Švestka, J. et al.: Srovnání léčebného účinku triperidolu s perphenazinem u schizofrenie, Čs. psychiatrie 65, 1969, 5, s. 281-290.
- Náhunek, K.; Rodová, A.; Švestka, J.: Klinické zkušenosti s fluphenazin dekanoátem u psychóz, Activ. nerv. super. 12, 1970, 1, s. 47.
- Náhunek, K.; Hádlík, J.; Švestka, J.; Rodová, A.: Klinická zkouška s hydrothiadenem u endogenních depresí. Vliv na fotomyoklonický práh, Activ. nerv. super. 12, 1970, 1, s. 62.
- Náhunek, K.; Švestka, J.; Rodová, A.: Klinické zkušenosti s chlorimipraminem u endogenních depresí, Activ. nerv. super. 12, 1970, 1, s. 64.
- Náhunek, K.; Švestka, J.; Rodová, A. et al.: Výskyt recidiv u psychóz při profylaktické lithioterapii, Activ. nerv. super. 12, 1970, 1, s. 82.
- Náhunek, K.; Švestka, J.; Rodová, A.: Clinical test of protriptiline in endogenous and involutional depressions, Activ. nerv. super. 12, 1970, 1, s. 235.
- Náhunek, K.; Švestka, J.; Rodová, A.: Comparison of the therapeutic effect of flupentixol and perphenazine in schizophrenia, Activ. nerv. super. 12, 1970, 3, s. 347.
- Náhunek, K.; Rodová, A.; Švestka, J.: Dibenzepine in the treatment of endogenous depressions, Activ. nerv. super. 12, 1970, 3, s. 263.
- Náhunek, K.; Švestka, J.; Rodová, A.: Zur Stellung des Lithium in der Gruppe der Antidepressiva in der Behandlung von akuten endogenen

und Involutions - Depressionen, Int. Pharmacopsychiat. 5, 1971, 4, s. 249-258.

- Náhunek, K.; Mišurec, J.; Rodová, A.: Epileptogene Aktivität während der antidepressiven Pharmakotherapie, Epilepsie und Antiepileptika, Verlag Th. Steinkopff, Dresden 1973, s. 253-256.

- Náhunek, K.; Kamenická, V.; Sláma, B. et al.: Psychotropic effects of Czechoslovak neuroleptics, octoclotheperin and oxyprotheperin on healthy volunteers. Scripta medica fac. med. univ. Brun. 46, 1973, 4, s. 247-259.

- Náhunek, K.: Antidepressants. Their classification and efficacy in endogenous depression. Opuscula psychiatrica. Acta fac. med. univ. Brun. 47, 1974.

- Náhunek, K.; Rodová, A.; Švestka, J.: Classification of neuroleptics based on the controlled short-term clinical trials. J. Pharmacol. (Paris) 5, 1974, 2, s. 71-72.

- Náhunek, K.; Kulísková, O.; Mandlová, I. et al.: K možnosti aplikace profylaktické lithioterapie u některých drogových závislostí. Protialkohol. obzor 10, 1975, 3, s. 69-72.

- Náhunek, Švestka, J.; Rodová, A. et al.: Výsledky klinického a experimentálního zkoušení čs. neuroleptik octoclotheperinu a oxyprotheperinu. Čs. psychiatrie 72, 1976, 1, s. 32-40.

- Náhunek, K.; Švestka, J.; Češková, E. et al.: Clinical comparison of optical isomers of L- and D-clorotepin, clorotepin racemate and clozapine in schizophrenic patients. Activ. nerv. super. 20, 1978, 4, s. 276-277.

- Náhunek, K. (Ed.): Advances in psychopharmacology and psychopharmacotherapy, Acta fac. med. univ. Brun. 65, 1979.

- Náhunek, K.; Švestka, J.; Češková, E. et al.: Clinical comparison of oxyprotheperin and clorotepin in schizophrenic patients (controlled study), Activ. nerv. super. 21, 1979, 3, s. 133-135.

- Náhunek, K.; Švestka, J.; Češková, E.: Klinické zkušenosti s retardovanou formou dibenzepinu (Noveril 240) u endogenních depresí se známými farmakorezistencí. Čs. psychiatrie 75, 1979, 3, s. 160-165.

- Náhunek, K.; Švestka, J.; Výborová, L.: Zkušenosti s clozapinem v některých méně obvyklých indikacích. Aktuální psychiatrické problémy mládeže, Univerzita Karlova, Praha 1979, s. 249-253.

- Náhunek, K.; Švestka, J.; Češková, E.: Controlled comparison

of perphenazine with perphenazine in schizophrenia: a methodological check of a double-blind cross-over design. Activ. nerv. super. 22, 1980, 3, s. 154-155.

- Náhunek, K.; Švestka, J.; Češková, E.: K otázce rozdílnosti terapeutických odpovědí po jednotlivých neuroleptických a perfenazinu u jednotlivých nemocných, Čs. psychiatrie 77, 1981, 1, s. 25-30.

- Náhunek, K.; Švestka, J.; Češková, E.: Srovnání účinnosti tranlycyprominu, nortriptylinu, thioridazinu a amitriptylinu u dvou syndromologických typů endogenní deprese, Čs. psychiatrie 77, 1981, 4, s. 245-252.

- Náhunek, K.; Švestka, J.; Češková, E. et al.: Comparison of the effect of target-syndrome antidepressive therapy in three syndromological types of endogenous depression, Activ. nerv. super. 24, 1982, 4, s. 211-213.

- Náhunek, K.; Švestka, J.; Češková, E. et al.: Blind comparison of oxyprotheperin and haloperidol in six-week treatment periods in schizophrenia. Activ. nerv. super. 24, 1982, 4, s. 219-212.

- Náhunek, K.; Švestka, J.; Češková, E.: Klinické zkušenosti s perathiepinovými neuroleptiky. In: Psychofarmaká a analgetiká v klinické praxi, Zborník referátov, prednesených na 2. konferencii klinickej praxi, Zborník referátov, prednesených na 2. konferencii klinickej farmakológie v Bratislave 26.9.1982.

- Náhunek, K.; Švestka, J.; Češková, E.: Vergleich des Eintrittes der therapeutischen Wirkung von Clomipramin von und Desipramin in peroraler und intervenöser Applikation bei endogenen Depressionen. Medicamentum (Berlin) 24, 1983, 10-11, s. 296-298.

- Náhunek, K.; Švestka, J.; Češková, E. et al.: Profylaktická studie s maprotilinem u nemocných s periodickou endogenní depresí, Čs. psychiatrie 80, 1984, 2, s. 91-96.

- Náhunek, K.; Kulísková, O.; Mišurec, J. et al.: Comparison of isofloxythepin with pimozide and docloxythepin with clozapine; single dose controlled study in healthy volunteers, Activ. nerv. super. 26, 1984, 1, s. 16-17.

- Náhunek, K.; Švestka, J.; Češková, E. et al.: Naše první experimentální a klinické zkušenosti s neuroleptikem isofloxythepinem, Čs. psychiatrie 80, 1984, 4, s. 220-223.

Kolektiv autorů pod vedením prof. MUDr. J. Švestky, DrSc.

Univerzitní psychiatrická klinika v Brně spolu s lékařskou fakultou za 70 let činnosti vykonala nemálo práce pedagogické, vědecko-výzkumné a léčebně-preventivní. Z více než skromných provizorií v letech 1922-31 přes adaptované školní místnosti na Školní a Anenské ulici se v r. 1965 dočkala moderní a účelově postavené budovy ve fakultní nemocnici v Brně-Bohunicích. Zde byla ústrojně propojena lůžková a ambulantní část včetně parciální hospitalizace na denním sanatoriu. Současně byly vybudovány prostory pro psychiatrickou rehabilitaci jak na odděleních, tak v pracovních dílnách (stolařské, zámečnické, výtvarné a v zahradě), zajištěna vodoléčba a elektroléčba, zřízeny ordinace pro pedopsychiatrii, sexuologii, péči o alkoholiky a toxikomany a specializované laboratoře: psychologická, psychofyziologická, elektroencefalografická a sexuologická. V r. 1981 se podařilo zřídit dva pokoje intenzivní psychiatrické péče, vybavené průmyslovou televizí a přístroji pro případnou resuscitaci, které však dosud nemohou být plně využívány pro nedostatek sester i dalších pracovníků.

Vybavení kliniky počítači, zprvu ADT 4100, později SAPI-1 a Olivetti AT umožnilo vypracovat a v současné době již udržovat v provozu psychiatrický informační systém o hospitalizovaných nemocných a statistické vyhodnocování výzkumných studií, jakož i automatickou analýzu EEG záznamů. Pro činnost kliniky je přitom nezbytná prostorová a funkční návaznost na kliniky jiných oborů a specializovaná pracoviště fakultní nemocnice III. typu, neboť další odborný rozvoj psychiatrie je spojen s čím dále tím širší spoluprací a týmovou prací více lékařských a příbuzných vědeckých oborů.

Klinika představuje přirozené centrum oboru psychiatrie v jihomoravském kraji. Svými 130 lůžky (35 pro mužské psychotiky, 35 pro ženské psychotiky, 35 na koedukovaném oddělení pro neurotiky a 25 pro děti) a 25 místy denního sanatoria je třetí největší psychiatrickou klinikou v Československu za Prahou a Bratislavou a počtem studujících

- Náhunek, K.; Češková, E., Švestka, J. et al.: Některá časná klinická, biochemická a elektroencefalografická pozorování schizofrenních nemocných ve vztazích ke konečnému výsledku léčby clozapinem, Sandoz Revue 1985, 1, s. 48-50.

- Náhunek, K.; Švestka, J.; Ryšánek, R.: Volba antidepresiv u endogenní deprese podle klinických parametrů pro léčebné a profylaktické použití, Čs. psychiatrie 82, 1986, 5, s. 275-281.

- Náhunek, K.; Švestka, J.; Ryšánek, R. et al.: Full therapeutic success of repeated treatment in most „drug resistant“ cases of endogenous depression, Activ. nerv. super. 28, 1986, 4, s. 302-303.

- Náhunek, K.; Švestka, J.; Ryšánek, R. et al.: Clinical experience with carbamazepine in the treatment of acute endogenous depressions, Activ. nerv. super. 29, 1987, 3, s. 181-182.

- Náhunek, K.; Švestka, J.; Burešová, A. et al.: Klinické zkušenosti s bromazepamem u endogenních depresí, Čs. psychiatrie 81, 1985, 4, s. 235-241.

- Náhunek, K.; Švestka, J.; Češková, E. et al.: Alprazolam in the treatment of endogenous depressions, Activ. nerv. super. 31, 1989, 1, s. 29-30.

- Náhunek, K.; Švestka, J.; Češková, E. et al.: Position von Levoprotilin in der Klassifikation antidepressiver wirksamer Präparate nach Náhunek, Münch. med. Wschr. 132, 1990, Suppl. 1, s. 50-54.

Literatura:

Bouchal, M.; Švestka, J.: Karel Náhunek pětadesátiletý, Revue Universitas 1986, 5, s. 97-98.

Bouchal, M.; Švestka, J.: Professor MUDr. Karel Náhunek, DrSc., 65 years old, Scripta medica fac. med. univ. Brun. 60, 1987, 2, s. 111-114.

Švestka, J.; Bouchal, M.: K šedesátinám prof. MUDr. Karla Náhunka, DrSc., Scripta medica fac. med. univ. Brun. 55, 1982, 7, s. 417-430.

Švestka, J.; Bouchal, M.: Profesor MUDr. Karel Náhunek, DrSc., pětadesátiletý, Čs. Psychiatrie 82, 1986, 6, s. 353-354.

Vencovský, E.: Prof. MUDr. Karel Náhunek, DrSc., šedesátníkem, Čs. Psychiatrie 77, 1981, 3, s. 145-147.

na lékařských fakultách na druhém místě za Karlovou univerzitou. Činnost pedagogickou, vědecko-výzkumnou a léčebně-preventivní zajišťuje 26 lékařů, 12 psychologů a 53 středních zdravotníků.

Pro pedagogickou práci jsou vyčleněni 2 profesori, 3 docenti a 4 odborní asistenti katedry psychiatrie, při níž je ještě zřízeno oddělení lékařské psychologie. Vzhledem k postupně se zvyšujícím počtům posluchačů v jednotlivých ročních lékařské fakulty je zároveň nezbytně nutné, aby se do výuky současně zapojili i zdravotničtí lékaři a psychologové naší kliniky, neboť po dobu školního roku je denně na našem pracovišti přítomno 40, ale i 80 studentů. Vyučujeme především psychiatrii na lékařské fakultě pro všeobecný a pediatrický směr, podílíme se na výuce "Úvodu do studia", nepovinných přednáškách o výchově k sexuálnímu životu, manželství a rodičovství jak pro lékařskou fakultu, tak pro ostatní vysoké školy v Brně, na výuce speciální psychiatrie pro posluchače psychologie filozofické fakulty a na praktické výuce psychologie těchto posluchačů, na výuce metodiky pro výchovu k sexuálnímu životu, manželství a rodičovství pro pedagogickou fakultu v Brně, postgraduální výuce psychiatrie pro speciální pedagogy pro pedagogickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci. V postgraduálním vzdělávání se podílíme na školících kurzech Krajského ústavu národního zdraví pro farmaceuty a především dlouhodobě na výuce v rámci PSS a přípravě pro specializované úseky práce v psychiatrii s Institutem pro další vzdělávání středních zdravotníků v Brně. Přívalem tak velkého podílu pedagogické práce se nám podařilo jen částečně zvládnout vybudováním v r. 1980 videotelevizní sítě z dosud jediného magnetoskopu, pro niž máme k dispozici více než 40 videozáznamů různých psychiatrických syndromů a diagnóz.

Katedra i klinika psychiatrie má tradici i ve vydávání potřebných učebních textů pro mediky i střední personál. Již prof. Lauterer sepsal r. 1950 skripta psychiatrie, v čemž pokračoval prof. Hádlík, který kromě toho vydal první skripta psychiatrie pro pediatrický směr. Skripta z psychiatrie a medicínské psychologie výlučně pro studenty stomatologie připravili do tisku prof. Náhunek a doc. Bouchal r. 1979. Další skripta o použití psychofarmak v psychiatrii se dočkala již pátého přepracovaného vydání od r. 1966, naposledy r. 1988 (prof. Náhunek, později prof. Švestka). Učebnice „Psychologie v lékařství“ (prof. Robert Konečný, doc.

M. Bouchal) vyšla od r. 1966 ve třech českých a dvou ruských vydáních. Lékaři katedry a kliniky psychiatrie se podíleli jednotlivými kapitolami na mnoha celostátních učebnicích, tak např. na Dětské psychiatrii r. 1963 (prof. Hádlík), Psychiatrii r. 1983 (prof. Náhunek, prof. Švestka, doc. Bouchal), Lékařské psychologii, kterou redigoval doc. Bouchal, a dále na skriptech a učebnicích pro Institut pro další vzdělávání středních zdravotníků v Brně.

Klinika plní současně úlohu krajského centra pro postgraduální výuku psychiatrů a psychologů každoročním vypisováním krajských školících míst v psychofarmakologii, psychoterapii, pedopsychiatrii, sexuologii, organizaci parciální psychiatrické péče a pro klinické psychology, pracující na psychiatrii. Součástí postgraduální péče o psychiatry, psychology a střední personál bylo rovněž úsilí o jejich kvalifikační růst. Pedagogický titul profesora byl udělen všem dosavadním přednostům kliniky a titul docenta celkem devíti lékařům, z toho v posledním období doc. Bolelouckému a doc. Ryšánkoví.

Vědecké hodnosti DrSc. a CSc. byly zavedeny v r. 1955. Titul doktora věd za rozsáhlou a často prioritní práci obdržel v r. 1978 prof. Náhunek a v r. 1986 prof. Švestka. Hodnosti kandidáta věd dosáhlo na naší klinice celkem 21 lékařů z kliniky a z psychiatrické praxe, ve vědecké přípravě jsou t.č. čtyři psychiatři.

Vědecko-výzkumné úkoly kliniky se v minulosti měnily podle zaměření přednosty nebo dle míry entuziasmu a vytrvalosti jednotlivých pracovníků. V současnosti pokrývá vědecko-výzkumné zaměření kliniky oblast psychofarmakologie, neurologie a psychoterapie, které se uplatnily nejen v lůžkových, ale postupně i v nových formách parciální hospitalizace a ve specializovaných ordinacích kliniky. Do výzkumné činnosti jsou zapojováni i posluchači lékařské fakulty ve formě studentské vědecké činnosti (SVOČ) pod vedením doc. Bolelouckého. S výsledky svých výzkumných studií se řada pracovníků aktivně účastnila celostátních a mezinárodních kongresů, konferencí a symposií, aby byla navázána spolupráce s řadou našich i zahraničních pracovišť, z nichž jmenujme alespoň Centrum duševního zdraví Akademie věd v Moskvě, Národní institut duševního zdraví v Budapešti, psychiatrické kliniky v Jugoslávii, Německé demokratické republice, Maďarsku, Polsku a dalších zemích.

Psychiatrická klinika je pak sama pořadatelem každoročních krajských

seminářů a zvláště pak spolupořadatelem každoročních celostátních psychofarmakologických konferencí v Lázních Jeseníku již od r. 1958 a symposií Duševní zdraví mládeže v Brně od r. 1969, které vznikly z podnětů a iniciativy prof. Náhunka a prof. Hádlíka.

V dalším se jen heslovitě zmíníme o dosažených výsledcích a perspektivách jednotlivých pracovních úseků.

Tradiční oblastí zájmu psychiatrické kliniky byla a je tzv. biologická psychiatrie. Po předválečných výzkumech v oblasti progresivní paralýzy, multiinfarktové demence a dalších organických psychóz byla po druhé světové válce věnována pozornost šokovým terapeutickým metodám, zvl. léčbě pentazolovými konvulzemi a komatózním inzulinem, elektronarkóze a elektrospánku.

Po objevu prvních psychofarmak od r. 1956 se z naší kliniky věnovali jejich klinickému zkoušení a ověřování prof. Náhunek, as. Rodová, doc. Mišurec, doc. Bojanovský, později prof. Švestka, doc. Ryšánek, as. Češková. Postupně byla na klinice testována všechna dovážená psychofarmaka a zvláštní úsilí bylo věnováno klinickému zkoušení originálních čs. antidepresiv a neuroleptik. Nezůstalo jen u pouhého klinického zkoušení léků, ale byly postupně vypracovány metodologie a kvantifikace léčebného efektu psychofarmak a na tomto základě byly docílené výsledky shrnuty do ucelenějších názorů o indikacích, kontraindikacích a do klasifikačních schémat. V nové budově kliniky v Bohunicích bylo možno psychofarmakologický výzkum obohatit o kvantifikované EEG vyšetření, nyní rozšířené o metodu brain mappingu, vyhodnocované počítačem, dále řadu biochemických vyšetření včetně stanovování sérových koncentrací, o cíleně sestavené baterie psychologických a psychofyziologických vyšetření a konečně o standardní statistické vyhodnocování dosažených terapeutických efektů počítačem, zvláště úsilím doc. Jiřího Mišurce.

Ve skupině antidepresiv vytvořil prof. Náhunek v r. 1966 antidepresivní index, který vystihoval prioritně spektrum účinku různých antidepresiv a umožnil jejich cílenější indikaci. Kromě původních tricyklických antidepresiv byla takto otestována i antidepresiva 2. generace, inhibitory MAO, prekursor endogenních aminů, v posledním období novější trankvilizéry (bromazepam, alprazolam), antiepileptika (carbamazepin, valproát sodný) a léčba jasným světlem o intenzitě až 5000 luxů. Zvláštní

pozornost byla věnována možné kardiotoxicitě antidepresiv, thioridazinu a lithia, přičemž poslední farmaka působila nejvíce negativně na myokard (doc. Ryšánek).

Antimanicou účinnost různých neuroleptik, lithia, carbamazepinu a antidot morfinu vyhodnotila ad. as. Eva Češková, přičemž zjistila nejpriznivější terapeutické výsledky při aplikaci clorotepinu, isofloxythepinu a haloperidolu.

Kromě klinických zkoušek jednotlivými neuroleptiky bylo vytvořeno klasifikační schéma těchto léků dle afinity k extrapyramidovému a na druhé straně vegetativnímu systému a hypnosedativnímu působení, které vymezilo postavení i nových čs. prepatátů clorotepinu a oxyprothepinu, v té době dle existujících klasifikací nezařaditelných. V posledním období jsme srovnávali klasická neuroleptika perfenazin a haloperidol s novějšími preparáty jako isofloxythepin, sulpirid, carbamazepin, risperidon. Z našich studií vyplynula rovněž určitá prediktivní měřítka: 1) již po 3 týdnech léčby je možno asi u 95% léčených predikovat výsledky terapie neuroleptiky a 2) u 83-90% nemocných dle terapeutického výsledku akutní exacerbace schizofrenie lze predikovat i výsledek dlouhodobé profylaxe stejným neuroleptikem. V posledním období jsme pozitivně vyhodnotili léčbu farmakorezistentních psychóz clozapinem stejně jako jeho příznivé ovlivnění tardivních dyskínéz.

Trankvilizéry v indikaci neuróz, reaktivních a hraničních stavů se zabýval doc. Bojanovský a nyní doc. Boleloucký, který zjistil za pomoci škály SCL-90 určité rozdíly v ovlivnění některých symptomů při terapii různými trankvilizéry, malými dávkami neuroleptik a antidepresiv.

U demencí různé etiologie, zvl. Alzheimerovy choroby, byla zkoušena řada nootropik (pyrithioxin, dihydroergotoxin, lisurid, suloctidyl, naftidrofuryl) se závěrem, že určitých léčebných úspěchů je možno dosáhnout jen v iniciálních stádiích onemocnění a jejich příznivé ovlivnění EEG záznamu bylo průkazné až po několikátýdenním podávání.

Medikamentózní profylaxi maniodepresivity jsme se zabývali od r. 1967. Postupně jsme potvrdili pozitivní profylaktický efekt lithia asi u 2/3 léčených spolu s významným snížením výskytu suicidálního chování, později též efekt carbamazepinu a valproátu sodného. Po vysazení lithia po několikarokním podávání jsme prokázali, že 90% nemocných do 12 měsíců relabovalo. Za pozitivní prediktivní faktory dlouhodobé

lithioprophylaxe jsme vytypovali dobrý terapeutický efekt již v akutní manické nebo depresivní fázi, přítěž endogenní psychózou v přibuzenstvu, nepřítomnost rehospitalizace v 1. roce lithioprophylaxe a nepřítomnost atypických příznaků v klinickém obrazu maniodepresivity.

Perspektivně hodláme pokračovat v hledání korelátů mezi stupněm ovlivnění různých receptorových systémů CNS, sérovou koncentrací psychofarmak a nálezy v brain mappingu s klinickou psychopatologií a výsledkem psychofarmakoterapie. Chceme dobudovat databázi nemocných, zařazovaných do psychofarmakoterapeutických studií. Plánujeme i další vyhodnocování nefarmakologických léčebných postupů jako spánkové deprivace a léčby jasným světlem. Věříme, že po otevření nového sedmnáctipodlažního monobloku zdejší fakultní nemocnice budeme mít možnost rozvíjet práci i na úseku psychoendokrinologie a při stanovování mozkových neuropeptidů, stejně jako sledování určitých markerů biologických rytmů.

Další významnou oblastí činnosti psychiatrické kliniky byla psychoterapie a péče o neurotiky a nemocné s reaktivními stavy.

Historicky první zmínka o psychoterapii (dále PT) na naší klinice je v rukopise Pamětní knihy k 10. výročí Masarykovy univerzity v r. 1929 na str. 54: "Vedle vyšetřování chemického a serologického provádí se psychoterapie." Bližší specifikace této PT chybí, nejspíše mohlo jít o kratší racionálně a stimulačně zaměřené rozhovory.

PT snad ještě více než jiná lékařská aktivita je vázána na osobnosti, které formulují teoretický přístup a rozvíjejí na jeho základě praxi. Prvním spíše živelným psychoterapeutem na klinice byl MUDr. August Pekař, druhou, i když ne zcela neproblematickou osobností pak MUDr. Emil Žalman, který prošel složitým osobním i profesionálním vývojem. Pracoval na klinice (na Školní ulici) jako lékař malého čtyřlůžkového oddělení pro ženy a přístup, který sám označoval jako psychoanalytický, doplňoval hypnoterapií s magickým nádechem.

V padesátých letech pracoval pak na klinice prof. PhDr. Robert Konečný, osobnost celostátně známá a uznávaná. Věnoval se hlavně individuální psychoterapii racionálního typu se silným emočním vztahovým podtextem, ovládal výborně hypnózu méně magického spíše "civilního" typu. Jeho vliv a zkušenosti do značné míry podnítily k psychoterapii doc. Milana Bouchala, který společně s doc. Stanislavem Kratochvílem

formuloval "diferencovaný a syntetický psychoterapeutický přístup", který je možno označit za tzv. Brněnskou nebo jihomoravskou psychoterapeutickou školu.

V letech 1952-60 prováděli manželé Vrzalovi psychoterapii v poradně pro duševní hygienu, v r. 1957 byla tato činnost začleněna do práce oddělení, vedeného prim. Vrzalem v dětské nemocnici.

Začátek systematické PT na naší klinice lze hledat ve stáži doc. Bouchala, prim. Synkové a MUDr. Bártové v únoru 1961 na psychiatrickém oddělení polikliniky v Praze na Karlově náměstí, vedeném manžely Knoblochovými a na rehabilitačním oddělení pro neurotiky v Lobči. Od té doby byla snaha dát PT na klinice spíše dynamické a nedirektivní zaměření, zvláště u osob déle léčených. Soustavnější byla PT v letech 1961-65 prováděna v manželské a sexuologické ambulanci kliniky.

Zkušenosti, získané v této práci, byly využity po otevření nové budovy kliniky v Brně-Bohunicích, kde byly postupně zakládány terapeutické komunity, a to nejprve na lůžkovém oddělení pro neurotiky, později na podnět prof. Hádlíka od r. 1956 na denním sanatoriu a nato byla prováděna skupinová PT pro mladistvé v ambulanci. V letech 1967-87 bylo především díky úsilí prim. Synkové v provozu tzv. Docházkové sanatorium s odpoledním léčebným programem. Činnost docházkového sanatoria však nebyla nikdy oficiálně kryta plánem pracovníků v potřebném rozsahu, trvalo přetížení lékařů a sester v poliklinické části a proto byli 1.1.1988 všichni pracovníci tohoto úseku zařazeni do ambulantní složky kliniky.

Do psychoterapeutického režimu byla ústrojně zařazena pracovní terapie, léčebný tělocvik, arteterapie a fyzikální léčba. Jádrem PT péče byla skupinová psychoterapie, relaxační složku představoval hlavně autogenní trénink a několik pracovníků se pod vedením doc. Bouchala vycvičilo v hypnoterapii.

Z dalších PT metod se uplatnila psychogymnastika, využití arteterapie ve skupině, muzikoterapie a na denním sanatoriu se využívaly prvky partnerské terapie, postupně bylo pak zavedeno terapeutické společenství na odděleních pro psychotiky a na dětském oddělení. V posledním období si as. Ottilie Skalková po instruktážních kontaktech v zahraničí osvojila a dále rozvíjela metodu denního snění dle Leunera.

Výsledky práce kolektivů, zabývajících se psychoterapií, jsou uloženy

v řadě publikací.

Zkušenosti s vyšším stupněm autogenního tréninku publikoval doc. Bouchal prioritně v ČSSR. Prim. Synková a dr. Šindelářová vypracovaly metodu nedokončených vět, vhodnou ke sledování aktivního nebo pasivního postoje neurotiků k vlastním potížím a problémům. Dotazníkovým výzkumem neurotiků a hraničních stavů se systematicky zabýval doc. Boleloucký (SCL-90), který je nyní vedoucím lékařem denního sanatoria a ambulancí.

V řadě prací byly zveřejněny výsledky státního výzkumu v rámci programu rozvoje vědy a techniky (RVT), srovnávajícího účinnost tří léčebných programů (lůžkový, denní, odpolední) pro neurotiky, které nebyly vzájemně statisticky rozdílné v terapeutických výsledcích.

Na podnět prof. Hádlíka byla r. 1965 založena stanice první telefonické pomoci - Linka naděje, o jejíž rozvoj se zasloužil zpočátku prim. Bouček, později doc. Bouchal a dr. Pilař. Několik let podávala tato linka jako první v ČSSR statistické výsledky a jejich korelace s pomocí počítačového zpracování přispěla k poznání problémů, které se na linkách důvěry řeší. Na organizaci celostátních porad těchto linek se aktivně podílí doc. Bouchal.

Perspektivně počítáme s dalším výcvikem lékařů, psychologů a sester v psychoterapii a jejím dalším rozšíření především v ambulantní části kliniky a obohacením o rodinnou a partnerskou léčbu na nočním sanatoriu. Jedním z nejvýznamnějších budoucích úkolů bude vypracování koncepce krizového centra, navázaného na lékařskou pohotovostní službu ve městě a na Linku naděje.

Ordinace AT (alkoholizmus a toxikomanie):

Protialkoholní poradna v Brně byla založena jako druhá v Československu v r. 1931. Jejím vedením byl pověřen tehdejší asistent kliniky pro choroby duševní a nervové MUDr. Zdeněk Lauterer a po něm vedli poradnu budoucí profesori MUDr. Karel Popek a MUDr. Josef Hádlík. Sociálním pracovníkem této nově zřízené protialkoholní poradny se stal Jan Novotný, který v letech 1935-49 byl tajemníkem Čs. abstinenčního svazu na Moravě a později členem Krajského protialkoholního sboru, dále paní Kožoušková a externě prim. MUDr. Vilímková. Za první republiky patřili alkoholici většinou k nejchudším sociálním vrstvám, proto jim

tehdejší brněnská protialkoholní poradna pomáhala i sociálně a rodinám alkoholiků poskytovali lékaři bezplatnou péči.

Po druhé světové válce byla zřízena Krajská protialkoholní poradna nejprve na Zahradníkově ulici, později od r. 1960 na naší psychiatrické klinice, kde postupně pracovali MUDr. Hádlíková, MUDr. Mandlová spolu s klinickým psychologem dr. Vieweghem. Po odchodu MUDr. Mandlové do důchodu přešla Krajská protialkoholní poradna do psychiatrické léčebny v Černovicích a na naší klinice vznikla samostatná ordinace AT v čele s MUDr. Kamenickou. V té době se činnost ordinace rozšířila o péči o nemocné závislé i na jiných drogách a do terapie byly zaváděny nové metody jako aplikace lithia, depotních neuroleptik, nová detekční toxikologická vyšetření a skupinová psychoterapie. Originální postup predikce efektu dlouhodobé lithioprofylaxe u drogových závislostí zvolili prof. Náhunek a MUDr. Kamenická použitím premedikace lithiem a následným jednorázovým podáním zneužívané drogy pod kontrolou lékaře (1978).

Rozvoj sexuologie na psychiatrické klinice v Brně:

Na pokyn prof. Hádlíka se v r. 1959 začali věnovat na část úvazku sexuologické a matematické problematice MUDr. Dagmar Bártová a PhDr. Milan Kalužík. Vzniklo tak první sexuologické pracoviště v Jihomoravském kraji a druhé v České republice po Sexuologickém ústavu v Praze. V prvních letech existence ambulance byla čekací doba na vyšetření až 1 rok.

R. 1978 byla založena falopletysmografická laboratoř a získán pro ni laborant Pavel Tichý. V r. 1987 byl do týmu zařazen třetí lékař-gynekolog, v současné době se tým ordinace pro sexuologii skládá ze tří lékařů, vedených ordinářem, jednoho psychologa a dvou středních zdravotnických pracovníků, jednoho laboranta a sociální pracovnice.

Ordinace pro sexuologii psychiatrické kliniky se tak stala jedním z nejlépe zajištěných pracovišť v ČSR po Sexuologickém ústavu v Praze. V současné době je na tomto pracovišti evidováno asi 500 pacientů v ochranné sexuologické léčbě a je vytvořený dobře organizovaný dispenzární systém ambulantní péče o sexuální devianty. Lékaři sexuologických ambulancí současně a široce provádějí vzdělávání pedagogických pracovníků v metodice výuky a výchovy k sexuálnímu

životu, manželství a rodičovství po celém jihomoravském kraji a spolupracují s Ústavem zdravotní výchovy v Praze. Pracovníci ordinace zavedli některé nové farmakoterapeutické postupy (léčbu lithiem a depotními neuroleptiky) při léčbě sexuálních deviantů, které se ukázaly účinnými a na rozdíl od dosavadní hormonální léčby méně riskantními.

Pedopsychiatrie:

Počátky pedopsychiatrie jako specializované péče spadají do doby přednostenství prof. Lauterera, který za spolupráce s prof. Popkem vyčlenil na dětském neuropsychiatrickém oddělení několik lůžek pro psychicky nemocné děti. Pro stísněné prostorové možnosti ve fakultní nemocnici na Pekařské ulici se těžiště pedopsychiatrické činnosti přechodně přemístilo do pedopsychiatrické ambulance na České ulici v Brně (MUDr. Výborová, PhDr. M. Konečná, sestra M. Adamcová, soc. pracovníce Řičánková, později prof. PhDr. Robert Konečný) v letech 1959-65. Před nimi tam pracoval prim. MUDr. Vratislav Vrzal, CSc., který se zabýval zvláště delinkvencí, poruchami učení a soustředivosti a alexií a agraphií. Později odešel jako vedoucí lékař pedopsychiatrického oddělení do Fakultní dětské nemocnice v Brně.

Plný rozvoj pedopsychiatrie byl umožněn až po otevření nové psychiatrické kliniky v Bohunicích, kde díky podpoře prof. Hádlíka zahájilo činnost samostatné dětské oddělení o 22 lůžkách, které vedly as. MUDr. Ludmila Výborová (1965-1987) a poté as. MUDr. Ivana Drtílková (1987-dosud). Současně byla uvedena do provozu moderně koncipovaná pedopsychiatrická ambulance, kde funkci ordináře postupně zastávaly MUDr. Drtílková (1978-1987) a MUDr. Eva Langerová (1987-dosud).

Léčebně preventivní péče na úseku pedopsychiatrie se v posledních letech soustředila na zpracování skupinové a rodičovské psychoterapie, komplexních režimových opatření, na postupné zavádění nových psychofarmak a antiepileptik do terapie duševních poruch a nemocí dětí.

Výzkumná činnost pedopsychiatrického oddělení se rozvíjela několika směry. V uplynulých letech byly prováděny epidemiologické studie psychiatrické morbidity u školní mládeže a vysokoškoláků, dále byla sledována problematika perinatálních encefalopatií klinicky i encefalograficky a psychické poruchy u fenylketonurie. V současné době se výzkum zaměřuje zejména na problematiku patogeneze a účinné terapie

dětských enuréz, hyperkinetického syndromu, tiků a mentální anorexie.

Elektroencefalografická laboratoř

založila na klinice v r. 1956 MUDr. Jarmila Synková, laboratoř byla vybavena 16-ti kanálovým přístrojem zn. Kaiser. Mimo rutinní práci sledovala v následujících letech laboratoř výzkumně zejména vliv psychotropních látek. Po přechodu do nové budovy v Bohunicích byla laboratoř vybavena moderním EEG přístrojem zn. Elema a v r. 1967 byl dán do provozu frekvenční analyzátor zn. Kaiser, kterým bylo možno kvantifikovat EEG změny po podávání různých psychofarmak. V laboratoři vyvinul ing. Chmelař intervalový analyzátor originální koncepce i zařízení k nahrávání biologických signálů. V r. 1975, kdy byl na naší klinice instalován samočinný počítač ADT 4100, zavedl doc. Mišurec tehdy moderní metodu rychlé Fourierovy transformace ke kvantifikaci elektroencefalogramu a vytvořil systém databáze EEG záznamu, čímž se toto pracoviště dostalo mezi nejlepší v Československu.

V r. 1987 byla laboratoř vybavena počítačem Olivetti AT a doc. Mišurec a později ing. Žák vypracovali programy pro zpracování EEG záznamu metodou brain mappingu.

Výše uvedenými metodami automatické analýzy EEG byl zpracován vliv nejrozličnějších psychofarmak na centrální nervový systém včetně všech nových čs. preparátů. Do budoucna se počítá s rozšířením možnosti EEG vyšetření o evokované potenciály a výhledově o sledování celonočního EEG záznamu nejen u poruch spánku, ale i při jiných psychických onemocněních.

EEG laboratoř se pro své vybavení a vysokou úroveň stala školící základnou Institutu pro další vzdělávání středních zdravotnických pracovníků jako první z naší kliniky již od r. 1966 doposud.

Klinická psychologie:

Počátek působení psychologů na psychiatrické klinice spadá do první poloviny padesátých let, kdy obor reprezentoval na klinice jeden pracovník. Počet pracovníků se postupně rozrůstal a psychologická práce se stala nedílnou součástí psychodiagnostiky, méně pak psychoterapie. S moderně koncipovanými prostory nové kliniky se i před psychology otevřely nové možnosti. Dnes pracuje na klinice 11 zdravotnických a jeden školský

psycholog spolu se dvěma laborantkami. Pod metodické vedení vedoucího psychologa kliniky - dr. Šindelářové - spadají i čtyři psychologové somatických oddělení a po otevření nových klinik fakultní nemocnice lze předpokládat další zvýšení jejich počtu.

Všichni psychologové jsou plně zapojeni do diagnostických, psycho-terapeutických, výzkumných i výukových úkolů kliniky a do služeb na Lince naděje. Během rozvoje psychologie na naší klinice byla věnována velká pozornost novým psychodiagnostickým testům, které byly rozpracovány a zaváděny do praxe. V psychoterapii je kladen důraz především na relaxační techniky, hypnoterapii a skupinové postupy pro různé okruhy pacientů (neurotických, psychotických, sexuologických, alkoholiků a toxikomanů, adolescentů, dětí, klientů s partnerskými a rodinnými problémy); stále více je rozvíjena práce s rodinnými příslušníky našich nemocných, jako jsou např. rodičovské skupiny pacientů dětského oddělení. U dětí byly vypracovány i nácvikové techniky. Od otevření nové budovy se také datuje rutinní a výzkumná činnost laboratoře, pro niž byly položeny základy již ve staré budově na Pekařské ulici doc. Stanislavem Kratochvílem a PhDr. Milošem Jarošem. Byla vypracována baterie psychologických výkonových testů, využívaných při sledování účinku psychofarmak i při stanovení výkonové úrovně pacientů, z nichž některé jsou nyní zpracovávány automaticky počítačem SAPI-1. Odb. as. O. Skalková se významně podílí na výuce lékařské psychologie, v čemž podle potřeby vypomáhají i další psychologové.

Od r. 1983 pořádá klinika krajské psychologické semináře, kterých se účastní i kolegové z mimopsychiatrických i mimoresortních pracovišť.

Všichni psychologové naší kliniky se dále postgraduálně vzdělávají v Institutu pro další vzdělávání lékařů a farmaceutů v Praze a ve výcvikových kurzech Čs. psychiatrické společnosti. Z 12 psychologů si 9 zvýšilo kvalifikaci složením zkoušek pro doktorát filozofie a absolvováním zkoušek ze speciální průpravy.

Nejvíce času tráví s psychicky nemocnými střední zdravotníci, přičemž jde o práci psychicky zvláště náročnou, vyžadující nejen dostatečnou odbornou erudici, ale i trpělivost, takt a znalost psychoterapeutického vedení.

Na klinice prováděli původně ošetrovatelskou péči o nemocné opatrovníci a opatrovnice bez jakéhokoliv zdravotnického vzdělání,

hovorově byli někdy označováni jako „zdravořemeslníci“ nebo „zdravozemědělci“, kteří se často unavovali prací ve svých dílničkách a na svých polích a v nemocničním prostředí měli sklon spíše si odpočinout. Teprve po r. 1945 byly zřízeny první kurzy pro ošetrovatelský personál, který v této zdravotní škole práce získal po půlročním studiu osvědčení středního zdravotníka. Od r. 1946 pak zahájila činnost Státní ošetrovatelská škola v Brně a jedna z jejích prvních absolventek sestra Marie Otoupalíková nastoupila na psychiatricko-neurologickou kliniku v r. 1948. Během času přicházeli na naše pracoviště již jen kvalifikovaní zdravotničtí pracovníci s diplomem. Ježto postupně vznikala potřeba a nutnost sestry postgraduálně doškolovat, byly nejprve v nové budově v Bohunicích pořádány měsíčně odborné semináře. Dále bylo využito vyhlášky ministerstva zdravotnictví z r. 1971 o pomaturitním specializačním studiu, jehož prvními absolventkami se staly v r. 1973 bývalá a nynější vrchní sestra kliniky - Květa Sochatzi a Božena Wollmannová, které obě zastávaly aktivně funkce krajských psychiatrických sester.

V současnosti pracuje na naší klinice z 53 středních pracovníků 10 sester s ukončeným pomaturitním specializačním studiem (PSS) a 13 sester s absolvovanou dlouhodobou pomaturitní přípravou pro specializovanou práci v elektroencefalografii, v psychoterapii a péči o alkoholiky a toxikomany. Namáhavá a vysoce odborná práce našich sester nebyla v minulosti dostatečně veřejně oceňována a hodnocena, neboť probíhá plynule a soustavně, pro méně znalé oboru nenápadně, i když na kvalitě jejich činnosti značně závisí často i život našich psychicky nemocných, kteří mohou také někdy ohrozit sebe i své okolí. Jako jeden příklad za všechny můžeme uvést, jak sestra Božena Zábelová s nasazením vlastního života zabránila statnému pacientovi ukončit svůj život skokem z okna, které si násilně otevřel a to za cenu vlastního pořezání. Naše sestry jsou současně aktivními spolupracovnicemi na výzkumných úkolech kliniky a podstoupily opakovaně roli zdravých dobrovolníků při klinickém ověřování psychofarmak. Dokonalý pracovní souhrn ošetrovatelské péče pak zodpovědně a kompetentně zajišťují nynější staniční sestry Dočkalová, Hořicová, Králíková, Machálková, Smékalová a Sobotková.

Jak střední zdravotníci, tak i lékaři se dlouhodobě podílejí na výuce, praktických cvičeních, závěrečných zkouškách a sestavování některých textů pro frekventantky Institutu pro další vzdělávání SZP v Brně.

I do budoucna počítáme s úzkou spoluprací s tímto pracovištěm, která dosud probíhala oboustranně uspokojivě díky pochopení ředitele prof. Šíchy a sester Matouškové, Vítěčkové, Zouharové, jakož i dr. Jobánkové a dr. Šopka.

Již na psychiatrické klinice na Pekařské ulici byla věnována značná pozornost léčbě prací, kterou prováděla rehabilitační sestra Marta Vlasatá nejprve na část úvazku při práci na ortopedické klinice a od r. 1956 již jako zaměstnankyně psychiatrie. V nové budově kliniky byly od r. 1965 zřízeny místnosti jak pro léčbu prací na odděleních a v dílnách - stolařské, zámečnické, zahradnické a umělecké, tak i pro vodoléčbu a elektroléčbu. Pro psychiatrickou rehabilitaci byly vyčleněny 4 rehabilitační pracovníce a 4 instruktoři léčby prací, kteří však od listopadu 1973 spadají pod centrální rehabilitační oddělení nemocnice. Doufáme, že v budoucnu bude realizován návrh hlavního psychiatra prof. MUDr. A. Janíka, DrSc. o opětovém začlenění rehabilitačních pracovníků k psychiatrickým nemocničním oddělením, jejichž nemocnými se zabývají a s jejichž lékaři by v první řadě měli spolupracovat.

Sociální službu po r. 1945 zajišťovalo pro psychiatrickou kliniku nejprve centrální sociálně-zdravotní oddělení fakultní nemocnice na Pekařské ulici (vedoucí Karolína Šimková). Od r. 1954-1965 byla vyčleněna jedna sociální sestra pro naši kliniku, v letech 1965-67 to byly dvě sociální pracovníce a poté se postupně počet sester pro sociální službu rozšířil na nynějších šest pracovníc v čele s vedoucí úseku Jaroslavou Štěpánkovou. V současnosti mají všechny sociální pracovníce příslušné odborné vzdělání a tři z nich si je doplnily či doplňují pomaturitním studiem. Sestry pro sociální službu zastávají mimo svou obvyklou pracovní náplň službu na Lince naděje, účastní se skupinové psychoterapie, spolupracují na výzkumných úkolech kliniky, především na katamnestických šetřeních u bývalých i nynějších pacientů, předávají své bohaté zkušenosti jak posluchačkám sociálně právní školy a v IDV SZP, tak sociálním pracovnícům nově nastupujícím do zdravotnických zařízení v jihomoravském kraji.

Závěrem se omlouváme těm, jejichž činnost na klinice nebyla dostatečně zmíněna nebo zdůrazněna, neboť k tomu nedošlo záměrně, ale pro časové omezení tohoto kolektivního referátu.

Souhrn:

Naše psychiatrická klinika v Brně-Bohunicích je jediným fakultním psychiatrickým zařízením v ČSR, které bylo již od počátku projektováno a budováno výlučně pro psychiatrické účely a je proto předmětem obdivu mnoha našich a zvláště zahraničních návštěvníků, neboť ani ve světě takto jednotně koncipovaných psychiatrických klinik není mnoho. Klinika v sobě sjednocuje odbornost a kvalitu léčebně-preventivní péče na úrovni fakultní nemocnice s poliklinikou III. typu, činnost výchovnou a vzdělávací pre- i postgraduální jak u lékařů, tak i psychologů a středních zdravotníků, jimž všem patří dík a vděčnost za jejich náročnou, obětavou a iniciativní práci. Brněnská psychiatrická klinika je přirozeným vědecko-výzkumným centrem oboru v jihomoravském kraji, vybaveným specializovanými laboratořemi a ordinacemi. Naše pracoviště zodpovědně plní svůj úkol vychovávat a odborně erudovat vedoucí pracovníky v oboru psychiatrie. Přitom všechny psychiatrické kliniky včetně naší měly a mají značnou zásluhu na udržování pokrokových humanistických tradic čs. psychiatrie a v tomto duchu působily na celé generace studujících a lékařů.

Po listopadu 1989 se politicko-ekonomické změny odrazily v psychiatrii v určitých změnách některých projevů psychických poruch a v posunu problematiky u reaktivních stavů. Toto vše vedlo k tomu, že jsme provedli i menší reorganizaci dlouhodobě stabilizované struktury psychiatrické kliniky.

V prosinci 1989 zahájilo svoji činnost v té době první Krizové centrum na území naší republiky. Krizové centrum vzniklo pomocí entuziasmu mladého kolektivu lékařů a neústupnosti přednosty kliniky profesora Švestky, který dokázal i v období nevyjasněných pozic existenci Krizového centra prosadit. Je skutečností, že brněnské centrum je tč. jediné, které je součástí velké moderní nemocnice, jejichž služeb se může využívat ve prospěch osob, které zde vyhledají pomoc. Pomoc je poskytována v nepřetržitém provozu všem, kteří trpí psychosociální krizí se symptomy ztráty duševní rovnováhy. Centrum funguje tzv. bezbarierově, což znamená, že není třeba žádného lékařského či jiného doporučení. Dnes již můžeme konstatovat, že průměrně ročně navštíví toto zařízení téměř 1000 občanů, z nichž je asi 350 přijato ke krátkodobému pobytu. Za dobu své činnosti získalo Krizové centrum pevnou pozici v systému psychiatricko-psychologické a sociální pomoci v Brně a okolí.

Linku naděje (LN) možno považovat za součást krizové intervence, i když v současné době po stránce organizační představuje samostatnou jednotku. Používaný způsob zpracování získaných dat umožňuje, aby LN byla i sondou sociálně zdravotní atmosféry brněnské populace.

V souvislosti se vznikem krizového centra byl redukován počet lůžek na lůžkovém neurotickém oddělení 24 z původních 36 na současných 22, došlo také k opakovaným změnám vedoucích lékařů, které způsobily určité posuny v orientaci oddělení. Odpadla péče o krátkodobé reaktivní a krizové stavy a oddělení je určeno převážně pro léčbu neurotických a somatoformních poruch, poruch příjmu potravy a osobnostních poruch. Rozvolnily se bariéry dřívějšího více direktivního režimu terapeutické komunity a v rámci komplexní péče o pacienta se začal klást důraz na individuální psychoterapeutický přístup. Z používaných metod se jedná především o krátkodobou psychodynamickou psychoterapii. Původní

klasický autogenní trénink se časem změnil v náročnější relaxace s hudebním doprovodem a využitím imaginativních technik.

Nejstabilnější základnou klinického výzkumu zůstávají psychotická oddělení. Terapie psychóz je biologicky orientovaná. Biologická psychiatrie je považována za nedílnou součást neurověd, kterým je věnována poslední dekáda 20. století. I tento důraz na výzkum mozku přispěl k tomu, že pokroky v biologické terapii jsou nejmarkantnější.

Oblast diagnostiky jsme rozšířili o některé psychoendokrinologické metody, konkrétně o dexametazonový supresivní test a stanovení hladin prolaktinu. Nově se otevřela možnost stanovování tkáňových protilátek proti psychofarmakům a používání moderních zobrazovacích metod mozku (komputerová tomografie, nukleární magnetická rezonance).

Farmakoterapie depresivních stavů je v klinické praxi charakterizována aplikací novějších, bezpečnějších antidepresiv, konkrétně antidepresiv III. generace a novými tzv. reverzibilními inhibitory monoaminoxidázy typu A. Z nich jsme klinicky odzkoušeli fluvoxamin, fluoxetin, citalopram a moclobemid a své zkušenosti publikovali. Prioritu v České republice má naše klinika v hledání dalších alternativ antidepresivní léčby vzhledem k tomu, že přes další generace antidepresiv přibližně 1/5 nemocných nereaguje na léčbu příznivě. Z alternativních terapeutických přístupů jsme s úspěchem testovali z novějších benzodiazepinů clonazepam, dříve již alprazolam a bromazepam a paletu již vyzkoušených antikonvulziv jsme rozšířili o valpromid.

Clonazepam byl ve světě aplikován i u manických stavů, s poněkud rozpornými výsledky. Dle našich zkušeností je clonazepam spíše vhodný jako přídatná léčba k některému z klasických antimanik.

V oblasti nootropik jsme se zúčastnili mezinárodních multicentrických studií s cílem ověřit nootropní účinky selegilinu, gedocamilu a indeloxazinu.

Léčba schizofrenních psychóz je v posledním časovém období orientována hlavně na preparáty, které nepůsobí handicapující vedlejší extrapyramidové účinky, které mohou být i život ohrožující. Jedna z možných cest je představována skupinou atypických neuroleptik a alternativami neuroleptické léčby. Z tzv. atypických neuroleptik jsme s úspěchem testovali sulpirid a risperidon. Slibné jsou i výsledky probíhajících studií s olanzapinem a seroquelem, ale klinické ověřování těchto preparátů

dosud neskončilo. Z alternativ léčby neuroleptiky jsme se nyní soustředili na tergurid, což je náš originální agonista dopaminových autoreceptorů.

Nedílnou součástí léčebných metod závažných psychóz zůstává přes všechny pokroky farmakoterapie elektrokonvulzivní léčba. Od r. 1992 provádíme elektrokonvulze novým "inteligentním" přístrojem zn. Thyatron za současného monitorování EEG a EKG záznamu.

V r. 1993 byla na klinice zřízena jednotka intenzivní psychiatrické péče (JIP) s kapacitou 5 lůžek. Tato samostatná, koedukovaná jednotka, vybavená standartním příslušenstvím JIP poskytuje komplexní péči nemocným se současným výskytem duševní choroby a tělesného onemocnění závažného charakteru a s rizikem ohrožení vitálních funkcí. Po roční zkušenosti se ukázalo, že nejčastějšími indikacemi je stupor, perniciosní katatonie, maligní neuroleptický syndrom, těžší delirantní stavy a somatogenní psychózy s projevy, jež znemožňují pobyt na JIP oborů příslušných k léčbě základního onemocnění, případy s nutností intermediární péče v období po suicidálních pokusech intoxikací farmaky, kdy po restituci vědomí perzistuje riziko suicidia i riziko následků intoxikace a dále pokročilé případy mentální anorexie s hrozcím metabolickým rozvratem.

Na psychiatrické klinice byla v souladu s novým zdravotním řádem umožněna současná hospitalizace dítěte (na pedopsychiatrickém oddělení) s matkou (na denním sanatoriu či otevřeném oddělení), která pomohla vyřešit separační problémy u dětí předškolních a u dětí zvýšeně úzkostných. Od r. 1993 funguje na dětském oddělení fakultativní denní stacionář. Tento typ parciální hospitalizace je určen především dětem se školní problematikou a dětem s obtížnější adaptabilitou.

V souvislosti se zvyšující se četností poruch příjmu potravy a tikových dyskinéz v posledních čtyřech letech, byly ambulantní služby v r. 1993 rozšířeny o specializovanou ambulanci pro uvedené poruchy u dětí a mladistvých.

V ambulancích kliniky bylo základní změnou osamostatnění specializované ambulance sexuologie v samostatné Sexuologické oddělení, spadající organizačně pod ředitelství fakultní nemocnice. Od konce roku

1993 byly ambulantní služby rozšířeny o psychosomatickou ambulanci a ambulanci pro léčení bolesti. Pomocí dotace ministerstva zdravotnictví pro léčbu alkoholiků a toxikomanů byl vybaven tento úsek přednostně počítači.

V posledních několika letech v souvislosti s politicko-ekonomickými změnami u nás a s orientací celé vědecké společnosti na výzkum mozku, spolu s nesmírným pokrokem ať již v zobrazovacích technikách či molekulární biologii, se postoj k psychiatrii i v naší republice poněkud změnil. Až na ojedinělé snahy o diskreditaci oboru možno říci, že ve směru kladném. Přesto však nedostatek finančních zdrojů, nutnost hledání sponzorů, nevyjasněné postavení fakultních nemocnic a v současné době bohužel i chybění personálu klade na všechny, kteří chtějí rozvíjet dál tradice brněnské psychiatrické školy velké nároky. Práce vysokoškoláků by nebyla možná bez kvalitního sesterského kolektivu, bez sociálních a rehabilitačních pracovníků. Na tomto místě patří poděkování všem obětavým středním a nižším zdravotnickým pracovníkům, kteří na psychiatrické klinice v relaci k ostatním pracovištím tvoří stabilní a spolehlivý tým. Naši pacienti v akutní fázi nemoci nedokáží většinou ohodnotit odbornou erudici lékaře, ale ocení úsměv a empatii těch, kteří jsou s nimi nejvíce ve styku.

Co je nutno udělat v nejbližší době? Za priority lze považovat 1) technické dovybavení, tj. konkrétně zavedení počítačů, vybudování sítě, napojení na zdroj odborných informací a možnost komunikace s ostatními institucemi, dále pořízení dalšího více generačního aparátu pro elektrokonvulzivní terapii, dovybavení a personální zajištění elektroencefalografické a zřízení laboratoře pro výzkum, 2) aktivnější využití možností moderní fakultní nemocnice, tj. větší dostupnost biochemických, radiologických a imunologických metod pro naše pacienty, abychom zkvalitnili diagnostiku a optimalizovali léčbu, 3) najít mladé nadšence, kteří bez adekvátního finančního ohodnocení budou ochotni na univerzitní psychiatrické klinice pracovat, neustále se učit, svoje vědomosti umět vyjádřit nejen v počtu vědeckých publikací ale využít je i ve prospěch pacienta a v neposlední řadě umět poznatky předávat dalším generacím.

PSYCHIATRICKÁ KLINIKA V NĚKTERÝCH FAKTECH A
DATECH PO ROCE 1948:

UDĚLENÍ VĚDECKO-PEDAGOGICKÝCH HODNOSTÍ

Docenti pro obor psychiatrie:

doc. MUDr. Milan Bouchal, CSc.	(1961)
prof. MUDr. Karel Tabarka, DrSc.	(1964)
prof. MUDr. Karel Náhunek, DrSc.	(1965)
doc. MUDr. Jiří Bojanovský, CSc.	(1966)
doc. MUDr. Ctirad Škoda, DrSc.	(1966)
doc. MUDr. Jiří Mišurec, CSc.	(1969)
prof. MUDr. Jaromír Švestka, DrSc.	(1982)
doc. MUDr. Zdeněk Boleloucký, CSc.	(1983)
doc. MUDr. Radek Ryšánek, CSc.	(1989)
doc. MUDr. Eva Češková, CSc.	(1992)
doc. MUDr. Jaroslav Bouček, CSc.	(1992)

Profesoři pro obor psychiatrie:

prof. MUDr. Karel Náhunek, DrSc.	(1981)
prof. MUDr. Jaromír Švestka, DrSc.	(1986)
prof. MUDr. Milan Bouchal, CSc.	(1990)
prof. MUDr. Jiří Mišurec, CSc.	(1991)

ZÁSTUPCI PŘEDNOSTY PK PRO LÉČEBNĚ-PREVENTIVNÍ PÉČI

prim. MUDr. Oldřich Sahánek	1946-1963
prim. MUDr. Jarmila Synková	1963-1978
prim. MUDr. Miroslav Robeš	1978-1990
prim. MUDr. Petr Klimpl	1991-1993
prim. MUDr. Ivan Peška	1993-dosud

UDĚLENÍ VĚDECKO-PEDAGOGICKÝCH HODNOSTÍ

Kandidáti věd:

doc. MUDr. M. Bouchal, CSc.	(1960)
prof. MUDr. K. Tabarka, DrSc.	(1961)
doc. MUDr. C. Škoda, CSc.	(1961)
prof. MUDr. K. Náhunek, DrSc.	(1961)
doc. MUDr. J. Bojanovský, CSc.	(1964)
MUDr. H. Buxbaum, CSc.	(1965)
doc. MUDr. J. Mišurec, CSc.	(1965)
prim. MUDr. I. Sokol, CSc.	(1964)
prim. MUDr. Q. Kümpel, CSc.	(1965)
prim. MUDr. L. Hosák, CSc.	(1966)
odb. as. MUDr. A. Rodová, CSc.	(1967)
odb. as. PhDr. M. Jaroš, CSc.	(1968)
MUDr. E. Ivanys, CSc.	(1970)
prim. MUDr. I. Strossová, CSc.	(1977)
prof. MUDr. J. Švestka, DrSc.	(1977)
prim. MUDr. V. Šťastný, CSc.	(1984)
prim. MUDr. V. Mikula, CSc.	(1982)
prim. MUDr. J. Bouček, CSc.	(1982)
doc. MUDr. E. Češková, CSc.	(1983)
prim. MUDr. V. Vrzal, CSc.	(1983)
doc. MUDr. R. Ryšánek, CSc.	(1985)
odb. as. MUDr. A. Burešová, CSc.	(1991)
odb. as. MUDr. I. Drtílková, CSc.	(1991)
prim. MUDr. Ivo Porteš, CSc.	(1993)
prim. MUDr. Petr Klimpl	(1993)

Doktoři lékařských věd:

prof. MUDr. Karel Náhunek, DrSc.	(1977)
prof. MUDr. Jaromír Švestka, DrSc.	(1986)

SKRIPTA A UČEBNICE VYDANÉ PSYCHIATRICKOU
KLINIKOU V BRNĚ PO R. 1948

Lauterer Z.: Repetitorium speciální psychiatrie, skripta, Spolek mediků v Brně, 1950, 160 s.

Hádlík J. a kol.: Obecná psychiatrie, SPN Praha 1957, 220 s.

Hádlík J. a kol.: Speciální psychiatrie, SPN Praha 1957, 223 s.

Hádlík J., Sahánek O.: Klinická psychiatrie, SPN Praha 1961, 165 s.

Náhunek K.: Psychofarmaka a jejich klinické použití v psychiatrii, skripta lékařské fakulty UJEP, 1. vydání, Brno 1966, 25 s.; 2. vydání Brno 1978; 3. vydání Brno 1981; 4. přeprac. vydání Brno 1985, 55 s. (spolu s doc. Švestkou).

Hádlík J.: Obecná psychiatrie a psychopatologie, skripta Lékařské fakulty UJEP, Brno 1967, 163 s.

Hádlík J.: Speciální psychiatrie, SPN Praha 1967, 236 s.

Švestka J.: Přehled psychofarmak v léčbě psychických poruch, skripta ÚDV SZP, Brno 1974, 64 s.

Náhunek K., Bouchal M.: Psychiatrie a medicínská psychologie pro stomatologický směr, skripta lékařské fakulty UJEP, Brno 1979, 69 s.

Bouchal M.: Lékařská psychologie, Avicenum Praha 1981, 211 s.

Švestka J., Náhunek K.: Psychofarmaka a jejich klinické použití v psychiatrii, skripta lékařské fakulty UJEP, Brno 1989, 67 s.

Švestka J. a kol.: Akutní psychiatrie, skripta lékařské fakulty MU Brno 1993, 120 s.

Bouchal M.: Psychologie v lékařství, skripta LF MU, vyd. Spolek mediků LF MU 1991, 1993, 82 s.

Radimský M. a spol.: Psychiatrie pro střed. zdrav. pracovníky, IDV PZ 2. vydání, Brno 1993 I. díl, 230 s.

Jednotlivé kapitoly v celostátních učebnicích:

Bouchal M. a kolektiv psychiatrické kliniky: Repetitorium z psychiatrie. I. Všeobecná část. SPN Praha 1953, 142 s.

Bouchal M. a kolektiv psychiatrické kliniky: Repetitorium

z psychiatrie. II. Speciální část. SPN Praha 1953, 158 s.

Lauterer Z.: Základy lékařské psychologie a psychopatologie. SPN Praha 1954, 235 s.

Bouchal M., Konečný R., Jaroš M.: Psychologie v lékařství a psychiatrická propedeutika. SPN 1961, 162 s.

Bouchal M., Konečný R., Jaroš M.: Psychologie v lékařství. SPN 1963, 174 s.

Hádlík J.: Specifické rysy dětské psychopatologie, in: Dětská psychiatrie, Ed. J. Fischer, SZN Praha 1963.

Bouchal M., Konečný R.: Psychologie v lékařství, UJEP 1970, 277 s. SZdN Praha 1966, 231 s.

Balaščíková B.: Aspirace u dětí, in: Psychodiagnostika dětského věku, SZN Praha 1971.

Konečný R., Bouchal M.: Psychologija v medicíně (rusky) I. vyd. Avicenum Praha 1974, 405 s., II. přeprac. vydání Avicenum Praha 1983, 405 s.

Bouchal M.: Psychoterapie, in: Psychiatrie - celostátní učebnice, Ed. J. Dobiáš, Avicenum Praha 1983, s. 131-141.

Náhunek K.: První pomoc v psychiatrii, in: Psychiatrie - celostátní učebnice, Ed. J. Dobiáš, Avicenum Praha 1983, s. 157-159.

Náhunek K., Švestka J.: Psychofarmaka, in: Psychiatrie - celostátní učebnice, Ed. J. Dobiáš, Avicenum Praha 1983, s. 109-127.

Švestka J.: Organizace psychiatrické péče, in: Psychiatrie - celostátní učebnice, Ed. J. Dobiáš, Avicenum Praha 1983, s. 154-156.

Švestka J.: Pracovní posuzování duševně nemocných, in: Psychiatrie - celostátní učebnice, Ed. J. Dobiáš, Avicenum Praha 1983, s. 159-162.

Bouchal M.: K duševní hygieně lékařského studia, in: Úvod do studia pro mediky. UJEP 1976, s. 47-62.

Skalková O.: Psychologická hlediska učení na vysoké škole, in: Úvod do studia pro mediky. UJEP 1976, s. 31-46.

Bouchal M.: Některé etické problémy v medicíně, in: Marxisticko-leninská etika pro studující lēk. fakulty UJEP Brno 1988, s. 79-87.

Boleloucký Z.: Psychiatrické posuzovací stupnice a dotazníkové metody. In: Baštecký J. a kol.: Psychosomatická medicína. Grada Avicenum, Praha 1993, s. 118-126.

Švestka J., Češková E.: Život ohrožující stavy v psychiatrii. In:

Akutní medicína, D. Tábořská, J. Bonaventura (Eds.), LFMU, Brno 1993, s. 292-304.

Boleloucký Z. a kol.: Hraniční stavy v psychiatrii. Grada Avicenum, Praha 1993.

VEDOUCÍ LÉKAŘI JEDNOTLIVÝCH ODDĚLENÍ PSYCHIATRICKÉ KLINIKY:

Oddělení psychotické ženské (dříve č.87, nyní č. 22):

prof. MUDr. Karel Náhunek, DrSc.
prof. MUDr. Jaromír Švestka, DrSc.
doc. MUDr. Radek Ryšánek, CSc.
prof. MUDr. Jaromír Švestka, DrSc.

Oddělení psychotické mužské (dříve č.88, nyní č. 23):

odb. as. MUDr. Alena Rodová, CSc.
odb. as. MUDr. Eva Češková, CSc.

Oddělení neurotické (dříve č.86, nyní č.24):

prof. MUDr. Milan Bouchal, CSc.
prof. MUDr. Jiří Mišurec, CSc.
MUDr. Darja Valentová

Denní sanatorium:

MUDr. Jaroslav Bouček, CSc.
MUDr. Jarmila Synková
doc. MUDr. Zdeněk Boleloucký, CSc.
odb. as. MUDr. Olga Kulísková

Dětské oddělení:

odb. as. MUDr. Ludmila Výborová
odb. as. MUDr. Ivana Drtílková, CSc.

Docházkové sanatorium (DOS) 1968-1988:

MUDr. Jarmila Synková

MUDr. Olga Bartošová
MUDr. Mariana Boriová
doc. MUDr. Zdeněk Boleloucký, CSc.
Ambulance:

doc. MUDr. Zdeněk Boleloucký, CSc.

Krizové centrum PK:

MUDr. Erik Herman
MUDr. Petr Klimpl
MUDr. Ivan Peška

Psychiatrická JIP:

doc. MUDr. Radek Ryšánek, CSc.

Elektroencefalografická laboratoř:

prof. MUDr. Jiří Mišurec, CSc.
MUDr. Oldřich Synek

SEZNAM LÉKAŘŮ A PSYCHOLOGŮ PSYCHIATRICKÉ KLINIKY K 1.9.1994

LÉKAŘI:

MUDr. Mariana BORIOVÁ
MUDr. Alena DVOŘÁKOVÁ
MUDr. Ivana JOCHÝMKOVÁ
MUDr. Věra KAMENICKÁ
MUDr. Lenka KYSELÁKOVÁ
MUDr. Eva LANGROVÁ
MUDr. Hana LEMANOVÁ
MUDr. Jana NÁHUNKOVÁ
MUDr. Vlasta OBROVSKÁ
MUDr. Marta ONDRUŠOVÁ
MUDr. Ivan PEŠKA
MUDr. Radek RADIMSKÝ
MUDr. Miroslav ROBEŠ
MUDr. Vladimír SMÉKAL
MUDr. Oldřich SYNEK
MUDr. Vladimíra ŠANTAVÁ
MUDr. Daria VALENTOVÁ

PSYCHOLOGOVÉ:

PhDr. Blanka BALAŠTÍKOVÁ
PhDr. Pavel HANÁK
Promovaný psycholog
Jana KOPŘIVOVÁ
Jana MAZÁLKOVÁ
PhDr. Lubomír PILAŘ
PhDr. Marcela ŠINDELÁŘOVÁ
Promovaný psycholog
Josef ŠPAČEK
PhDr. Simona CHROMÁ

SEKRETÁŘKA:

Hana DOUŠKOVÁ

LÉKAŘI A PSYCHOLOGOVÉ PSYCHIATRIE LF MUK 1.9.1994

doc. MUDr. Eva ČEŠKOVÁ, CSc. - přednosta Psychiatrické kliniky
doc. MUDr. Zdeněk BOLELOUCKÝ, CSc.
prof. MUDr. Milan BOUCHAL, CSc.
odb. as. MUDr. Alexandra BUREŠOVÁ, CSc.
odb. as. MUDr. Ivana DRTÍLKOVÁ, CSc.
odb. as. PhDr. Dana DUFKOVÁ
odb. as. MUDr. Olga KULÍSKOVÁ
doc. MUDr. Radek RYŠÁNEK, CSc.
prof. MUDr. Jaromír ŠVESTKA, DrSc.

SEKRETÁŘKA:

Darja Řezaninová

AMBULANCE A LABORATOŘE PSYCHIATRICKÉ KLINIKY:

Ordinace pro dospělé:

SZP

MUDr. Ilsa MANDLOVÁ
MUDr. Miloš HERMAN
MUDr. Ivan PEŠKA
MUDr. Mariana BORIOVÁ
MUDr. Marek RADIMSKÝ
MUDr. Miroslav ROBEŠ

Anna BOŽKOVÁ
Marie MÜLLEROVÁ
Emilie HOŘICOVÁ
Miroslava VYSEKALOVÁ
Svatava BÁRTU
Eva CHALOUPKOVÁ

Ordinace pedopsychiatrická:

MUDr. Ludmila VÝBOROVÁ
MUDr. Eva KUBEŠOVÁ
MUDr. Marta HOLEŇOVÁ
MUDr. Eva LANGEROVÁ

Marie ADAMCOVÁ
Božena SMEJKALOVÁ

Ordinace sexuologická: (do r. 1991, kdy se osamostatnila)

MUDr. Dagmar BÁRTOVÁ
MUDr. Růžena HAJNOVÁ
MUDr. Jiří ČALKOVSKÝ
Božena WOLLMANOVÁ

Kristína VAŠÍČKOVÁ
Pavel TICHÝ
Zdena MAŘANOVÁ

Ordinace AT:

MUDr. Ilsa MANDLOVÁ
MUDr. Věra KAMENICKÁ

Jindřiška SLÁDKOVÁ
Marie ŠKROBÁNKOVÁ

Laboratoř EEG:

MUDr. Jarmila SYNKOVÁ
prof. MUDr. Jiří MIŠUREC, CSc.
odb. as. MUDr. Ivana DRTÍLKOVÁ
MUDr. Oldřich SYNEK

Anna DUŠKOVÁ
Marie OTOUPALÍKOVÁ
Věra KREJSTOVÁ
Libuše DOSTÁLOVÁ

Psychologická a psychofyziologická laboratoř:

doc. PhDr. Stanislav KRATOCHVÍL Marie POULOVÁ
odb. as. PhDr. Miloš JAROŠ, CSc. Bedřiška KONEČNÁ
PhDr. Marcela ŠINDELÁŘOVÁ Ivana LIPSOVÁ

ODDĚLENÍ KLINICKÉ PSYCHOLOGIE:

Před otevřením

nové kliniky: odb. as. PhDr. Miloš JAROŠ, CSc.
PhDr. Milan KALUŽÍK
prof. PhDr. Robert KONEČNÝ
doc. PhDr. Stanislav KRATOCHVÍL, CSc.
PhDr. Berta ŠMÍDOVÁ
PhDr. Soňa VESELÁ
PhDr. Josef VIEWEGH, CSc.
PhDr. Jiří VOBORNÝ

1965:

odb. as. PhDr. Miloš JAROŠ, CSc.
PhDr. Milan KALUŽÍK
PhDr. Marie KONEČNÁ
doc. PhDr. Stanislav KRATOCHVÍL
odb. as. PhDr. Otilie SKALKOVÁ
PhDr. Marcel ŠINDELÁŘOVÁ
PhDr. Berta ŠMÍDOVÁ
PhDr. Marcela ŽDÍMALOVÁ-BENDO VÁ

Další změny:

PhDr. Milada KLEINOVÁ
PhDr. Věra MACHÁČKOVÁ
PhDr. Sonja RIEGELOVÁ
PhDr. Bohumil SLÁMA
PhDr. Petr KRATOCHVÍL
PhDr. Miroslav PETRŽELA
PhDr. Helena TICHÁ

Stav v roce 1994:

PhDr Marcela ŠINDELÁŘOVÁ
PhDr Blanka BALAŠTIKOVÁ
PhDr Pavel HANÁK
PhDr Simona CHROMÁ
PhDr Jana KOPŘIVOVÁ
PhDr Jana MAZÁLKOVÁ
PhDr Lubomír PILAŘ
PhDr Světlana SKÁLOVÁ
PhDr Josef ŠPAČEK

ODDĚLENÍ LÉKAŘSKÉ PSYCHOLOGIE:

Vedoucí:

prof. MUDr. Milan Bouchal, CSc.	1961-1991
prof. MUDr. Jiří Mišurec, CSc.	1991-1992
doc. MUDr. Jaroslav Bouček, CSc.	1993-dosud

Odb. asistenti (postupně):

PhDr Miloš Jaroš, CSc.
PhDr Otilie Skalková
PhDr Dana Dufková

VRCHNÍ SESTRY PSYCHIATRICKÉ KLINIKY PO R. 1945:

Albína CIKRLOVÁ	1945-1949
Josef MATUŠKA	1949-1965
Květa SOCHATZI	1965-1984
Božena WOLLMANNOVÁ	1984-1990
Emilie HOŘICOVÁ	1990-dosud

STANIČNÍ SESTRY NA PSYCHIATRICKÉ KLINICE:

Oddělení psychotické ženské (dříve č. 87, nyní odd. 22):

Věra WILCZINSKÁ	1956-1979
Maria MACHÁLKOVÁ	1979-dosud

Oddělení psychotické mužské (dříve č. 88, nyní odd. 23):

Viktor KOHOUT	1956-1979
Jaroslava KRÁLÍKOVÁ	1976-dosud

Oddělení neurotické (dříve č. 86, nyní odd. 24):

Libuše KOBRLOVÁ	1958-1965
Anna ROHOVÁ	1965-1979
Marie LIMLOVÁ	1979-1988
Růžena DOČKALOVÁ	1988-dosud

Pedopsychiatrické oddělení:

Stanislava KOTOUČKOVÁ	1965-1966
Božena WOLLMANNOVÁ	1966-1984
Milena SOBOTKOVÁ	1984-dosud

Denní sanatorium:

Zdena PAZDERKOVÁ	1965-1967
Ludmila SMÉKALOVÁ	1967-dosud

Krizové centrum:

Růžena DOČKALOVÁ	1990-dosud
------------------	------------

Jednotka intenzivní psychiatrické péče (JIPP) od roku 1993:

Jarmila ŠVENĚHOVÁ 1993-dosud

SOCIÁLNÍ SLUŽBA A SESTRY PRO SOC. PÉČI NA PK:

1945:

sociálně zdravotní oddělení ve FN Pekařská ul. Karolina Šimková

1954:

vyčleněna pro soc. službu na PK Jiřina Součková

1957-1965:

vystřídala ji ing. Věra Aufartová

1965:

ing. Eva Vrzalová (1965-1969)

Jaroslava Řičánková, provd. Hrdličková

Ema Kačmaříková (1968-1979)

Jiřina Součková (1967-1982)

Jaroslava Voborná (1969-1982)

Jaroslava Štěpánková 1970-1987 jako vedoucí, od roku 1987 do roku

1992 jako řad. pracovnice

Albína Placherová (1975-dosud)

Naděžda Stupková (1977-1992)

Jindra Pařílková (1982-dosud)

Marie Ottová (1983-1990)

Martina Nevečeřalová (1989-1994)

Ivona Lukášová (1989-1990)

Bohumila Jakešová (1990-1991)

Stav v roce 1994:

Jindra Pařílková (1982, jako vedoucí od 1987)

Albína Placherová (1975-dosud)

Vilma Dejlová (1992-dosud)

PSYCHIATRICKÁ REHABILITACE (1965-1973):

Rehabilitační sestry:

Vítězslava SUŠILOVÁ

Marta VLASATÁ

PhDr. Libuše BARVÍNKOVÁ

Zdena VAVROUCHOVÁ

Eva KŘIVÁ

Věra KYPROVÁ

Jarka PIKNOVÁ

Alena DARMOPILOVÁ

Víta SUŠILOVÁ

Olga FRÜHLICHOVÁ

Jitka VAČKÁŘOVÁ

Instruktoři pro léčbu prací:

- Stolařská dílna:

Jindřich STRÍŽ

- Zahradnická dílna:

ing. arch. JEŘÁBEK

Jaroslav DOSTALÍK

Marie KECLÍKOVÁ

Jana KLOBÁSOVÁ

- Zámečnická dílna:

Adolf DOHNAL

Ivan BOČEK

- Umělecká dílna:

Richard KLOUDA

Jana ONDRUŠOVÁ

Hana MINARČÍKOVÁ

75 LET TRVÁNÍ UNIVERZITNÍ PSYCHIATRICKÉ KLINIKY V BRNĚ VE ZKRATCE

Počátky péče o duševně choré se v brněnských špitálech datují od 15. století. První dochované údaje o přijímání duševně chorých do nemocnice U milosrdných bratří pocházejí z r. 1748. V lednu 1786 vznikl z původního kláštera dominikánek u sv. Anny všeobecný nemocniční a ošetrovací ústav na Pekařské ulici, kde bylo pro léčbu psychotiků vyčleněno 5 a později 16 lůžek. Teprve po výstavbě nové Zemské nemocnice u sv. Anny v Brně dochází ke zřízení samostatného "choromyslnického oddělení". Když kapacita přestala dostačovat, byla z iniciativy prim. dr. Josefa Čermáka vybudována psychiatrická léčebna v Brně-Černovicích v r. 1863 o 350 lůžkách. Přesto pracovalo oddělení pro duševně nemocné o 46 lůžkách v Zemské nemocnici u sv. Anny nadále až do vzniku Československé republiky, kdy zákonem č. 50 z 28. ledna 1919 byla zřízena druhá česká univerzita v Brně. Prvním přednostou psychiatrické a později psychiatricko-neurologické kliniky se stal v r. 1922 prof. Karel Bělohradský. Vyšel z Kuffnerovy školy a zabýval se hlavně patologickou anatomí a serologií. Jako první na Moravě přišla klinika s modelem léčby metalues malárií. Prof. Bělohradský docílil zakoupení dvou menších starších budov a prosadil jejich adaptaci. Ukončení adaptací se však nedožil, zemřel po 7 letech působení v Brně ve svých čtyřiceti letech na infarkt myokardu. Teprve pod vedením druhého přednosty prof. Huberta Procházky byla klinika přemístěna do adaptované budovy. Prof. Procházka před příchodem do Brna krátce vedl pražskou psychiatrickou kliniku. V Brně zastával i funkci děkana a byl prezidentem Lékařské komory. Byl obdobně biologicky orientován jako jeho předchůdce. Prof. Procházka se stal tragickou obětí svého povolání. V den před jeho padesátými narozeninami byl v rušném centru Brna zastřelen duševně chorým, bývalým pacientem pod vlivem bludných motivací. Celá záležitost tehdy vyprovokovala intenzivnější odborný zájem o problematiku nebezpečných psychiatrických pacientů s následnou neúspěšnou kritikou zdravotnického zákonodárství. Po této tragické události přešel z bratislavské neuropsychiatrické kliniky na místo přednosty do Brna profesor Křivý. Jako vědec byl velmi uznáván, napsal 45 prací, většinou z neurologie a psychiatrie, ale i z jiných oblastí. V době kapitulace Československa byl Křivý děkanem a později proděkanem lékařské fakulty. Se skupinou vysokoškolských profesorů zahájil odbojovou

činnost. Byl zatčen a v r. 1942 zemřel ve věku 46 let v jednom z nejnelítostnějších koncentračních táborů v Mauthausenu jako politický vězeň. Jeho jméno je uváděno i v souvislosti s Otokarem Březinou, známým českým básníkem první poloviny dvacátého století. Jeho otec byl přítelem a mecenášem Březiny. Po umučení prof. Křivého byl v r. 1943 ustanoven vedoucím primářem neuropsychiatrického oddělení Zemské nemocnice v Brně dr. Lauterer. Po osvobození byl krátce pověřen vedením obnovené kliniky neurologicko-psychiatrické a po jejím rozdělení se stal dnem 16. 8. 1948 prvním přednostou samostatné psychiatrické kliniky. Tuto funkci zastával až do roku 1955, kdy předčasně odešel ze zdravotních důvodů do důchodu. Poválečná generace psychiatrů ho poznala především jako biologicky uvažujícího psychiatra, výborného učitele a diagnostika. Je autorem prvních poválečných skript psychiatrie na klinice. V r. 1955 se stal přednostou profesor Hádlik, který předtím delší dobu působil jako přednosta a profesor psychiatrie na Palackého univerzitě v Olomouci. Nemohl se smířit s provozně naprosto nevyhovujícími a pro pacienty i personál nedůstojnými podmínkami staré budovy kliniky. Díky jeho patřičným konexím a nezměrnému úsilí byla nakonec vybudována moderní psychiatrická klinika v Brně-Bohunicích. Jednou z podstatných oblastí zájmů prof. Hádlika byla problematika mladistvých. V r. 1969 založil v Brně celostátní tradici sympózií o duševním zdraví mládeže. Vždy usiloval o nové, někdy jednal bouřlivě až živelně, avšak ve své podstatě byl lidský a chápavý. Po odchodu profesora Hádlika do psychiatrické léčebny v Brně byl v r. 1971 ustanoven zastupujícím přednostou doc. Náhunek, od r. 1975 byl pak jmenován řádným vedoucím katedry a přednostou. Jeho prvotní orientace na organickou chemii v jeho lékařské další dráze vyústila v celoživotní psychofarmakologické zaměření. Této specializaci se vytrvale věnoval jak po stránce výzkumné tak organizační. Byl spoluzakladatelem každoročních psychofarmakologických konferencí v Lázních Jeseníku. Publikoval řadu prioritních výsledků léčby neuroleptiky. V praxi se vžil originální Náhunkův antidepressivní index, který se stal užitečným pojmem a nástrojem pro lékaře, zabývající se psychofarmakoterapií. Byl vysoce publikačně činný, uveřejnil kolem 400 odborných prací in extenso, většinou s týmem svých spolupracovníků. Měl rozsáhlé uznání psychiatrické komunity u nás i v zahraničí. I po odchodu do důchodu se nadále podílel cennými radami a recenzemi

na činnosti svého mateřského pracoviště. V r. 1987 nastoupil na místo přednosta kliniky profesor Jaromír Švestka, žák, spolupracovník a pokračovatel Náhunkova díla. Funkci přednosta zastával do r. 1993. Jeho zásluhou po odstranění politických bariér se stává česká psychofarmakoterapeutická škola známá i v zahraničí a začíná si vydobývat svoji pozici. Kolem 300 publikací u nás a v zahraničí, desítky aktivních vystoupení, řada originálních postřehů, to vše vedlo k tomu, že profesor Švestka je v současnosti jedním z našich nejlepších biologicky orientovaných psychiatrů. Od r. 1993 převzala vedení psychiatrické kliniky doc. Češková a profesor Švestka se plně soustředil na vědeckou výzkumou a pedagogickou práci. Vydal se svými spolupracovníky skripta "Akutní psychiatrie", předal do tisku impozantní učebnici "Psychofarmakoterapie", připravuje se svými spolupracovníky učebnici "Obecné psychiatrie", inicioval přípravu "Speciální psychiatrie". V současné době zúročuje úsilí předchozích let a snaží se své poznatky předat. Doufáme, že poznatky převeze další generace mladých nadšenců, kteří půjdou v naznačené cestě dál i za cenu osobního ne vždy doceněného nasazení.

Univerzitní psychiatrická klinika v Brně spolu s lékařskou fakultou za 75 let své činnosti vykonala nemálo práce na řadě úseků.

Pedagogická činnost:

Na pedagogické práci se v současné době kromě 9 školských pracovníků podílí i zdravotníční lékaři a psychologové kliniky. Vyučujeme především psychiatrii a lékařskou psychologii na lékařské fakultě, dále speciální psychiatrii na filozofické a pedagogické fakultě, podílíme se na postgraduálním vzdělávání praktických lékařů, psychiatrů, farmaceutů a dalším vzdělávání středně zdravotnických pracovníků. Je zde i tradice ve vydávání učebních textů. Největší popularity dosáhla bezesporu učebnice "Psychologie v lékařství" od Konečného a Bouchala a skripta "Psychofarmakoterapie" Náhunka a Švestky. Pedagogický titul profesora byl udělen všem přednostům kliniky, titul docenta 10 lékařům. Vědecké hodnosti doktora věd dosáhli profesor Náhunek a profesor Švestka, hodnosti kandidáta věd dosáhlo na klinice celkem 23 lékařů.

Vědecko-výzkumná činnost:

Vědecko-výzkumná činnost se soustředila do dvou okruhů-

psychofarmakoterapie a neurologie. V poslední době jsou řešeny vědecko-výzkumné úkoly v rámci grantů. V letošním roce byly úspěšně ukončeny 2 granty cílené na postavení antidepresiv III. generace v klinické praxi a na alternativy léčby neuroleptiky, na úseku pedopsychiatrie je řešen grant zaměřený na léčbu tikových poruch, podílíme se na mezinárodním projektu "Efektivita zvolených psychoterapeutických postupů u pacientů s poruchami příjmu potravy" a na mezinárodní multicentrické studii zabývající se výzkumem suicidality v zemích bývalého "západního" a "východního" bloku a na grantu farmakologie, který se zabývá stanovením oxidačního fenotypu. Granty jsou v současné době jednou z možností jak získat finance na modernizaci technického vybavení a na účast na odborných akcích zvláště pro mladé lékaře.

Léčebně-preventivní činnost:

Z více než skromných provizorií v letech 1922-31 přes adaptované tovární místnosti se v r. 1965 dočkala univerzitní psychiatrická klinika moderní a účelově postavené budovy ve fakultní nemocnici v Brně-Bohunicích. Zde byla ústrojně propojena lůžková (2 psychotická oddělení, jedno koedukované oddělení pro neurotické poruchy, dětské oddělení) a ambulantní část včetně parciální hospitalizace, byly vybudovány prostory pro psychiatrickou rehabilitaci, byla zajištěna vodoléčba a elektroléčba, zřízeny specializované ambulance pro pedopsychiatrii, sexuologii, alkoholiky a toxikomany. V r. 1965 vznikla na podnět prof. Hádlíka stanice první telefonické pomoci - Linka naděje. Změny politicko-ekonomické a s tím do určité míry související změny ve struktuře pacientů si vyžádaly rozšíření specializovaných zdravotnických služeb - byla zřízena lithiová ambulance, v r. 1993 specializovaná ambulance pro psychosomatická onemocnění, ambulance léčby bolesti a ambulance pro poruchy příjmu potravy. V r. 1989 vzniklo Krizové centrum (jako první v republice) a v r. 1993 jednotka intenzivní psychiatrické péče. Sexuologická ambulance se osamostatnila v Sexuologické oddělení.

Všichni se snažíme, aby diagnostika i léčba byla v souladu s nejnovějšími vědeckými poznatky. Pokroky jsou nejmarkantnější v oblasti biologické psychiatrie. Brněnská psychiatrická klinika byla již vzhledem k osobnostem jednotlivých přednostů spíše biologicky orientována a v podstatě od zahájení éry psychofarmak bylo velké úsilí věnováno

klinickému zkoušení originálních českých psychofarmak i psychofarmak zahraniční provenience. V této oblasti si brněnská škola vydobyla jedno z prvních míst v naší republice. Nezůstalo jen u pouhého klinického zkoušení léků, ale byly postupně vypracovány standartní metodologie a kvantifikace léčebného efektu psychofarmak a na tomto základě byly výsledky shrnuty do ucelenějších názorů o indikacích, kontraindikacích a do klasifikačních schémat. Postupně bylo možno psychofarmakologický výzkum obohatit o metodu brain mappingu, vyhodnocovaného počítačem, biochemická vyšetření včetně stanovování krevních hladin a psychoendokrinologických testů, perspektivní se jeví využití nových zobrazovacích technik jako computerové tomografie a nukleární magnetické rezonance. Zcela nezbytné bude dovybavení kliniky počítači a vybudování počítačové sítě.

Další významnou oblastí činnosti je psychoterapie a péče o pacienty s nepsychotickými duševními poruchami. Psychoterapie snad ještě více než jiná lékařská aktivita je vázána na osobnosti, které formulují teoretický přístup a rozvíjejí na jeho základě praxi. I v této oblasti měla brněnská psychiatrická klinika vynikající osobnosti. Vliv profesora Konečného na profesora Bouchala a spolupráce s profesorem Kratochvílem vedly k vypracování "diferencovaného a syntetického psychoterapeutického přístupu", který možno označit za tzv. brněnskou nebo jihomoravskou psychoterapeutickou školu. Na rozvoji specifických psychoterapeutických přístupů se podílí psychologové, konkrétně jednou z těchto nově zavedených metodik je metoda katathymního snění.

Na všech dosažených úspěších se zákonitě podílí všichni pracovníci kliniky, kteří tvoří jednotlivé pracovní týmy. Každý má svůj větší či menší podíl a klinika by nemohla jako celek fungovat bez jejich práce. Nejsou to jenom lékaři a psychologové, ale i sestry, sociální a rehabilitační pracovníce, které jsou s našimi pacienty v denním kontaktu a jejichž empatie a pochopení pomohou nemocnému vyrovnat se s projevy onemocnění a překlenout období hospitalizace. Klinika svými 123 lůžky a 25 místy denního sanatoria je druhou největší psychiatrickou klinikou v České republice za Prahou a počtem studujících na lékařských fakultách na druhém místě za Univerzitou Karlovou. Pracuje zde kromě již zmíněných 8 školských lékařů 16 lékařů zdravotnických, 8 psychologů a 76 středně

zdravotnických a pomocných pracovníků a administrativních sil.

Závěrem bychom chtěli zdůraznit, že psychiatrická klinika v Brně-Bohunicích je jediným fakultním psychiatrickým zařízením v České republice, které bylo již od počátku projektováno a budováno výlučně pro psychiatrické účely a je proto předmětem obdivu mnoha našich a zvláště zahraničních návštěvníků, neboť ani ve světě takto jednotně koncipovaných psychiatrických klinik není mnoho. Klinika v sobě sjednocuje odbornost, podmíněnou vědecko-výzkumnou činností a kvalitou léčebně preventivní péče na úrovni fakultní nemocnice s poliklinikou III. typu. Současně plní i činnost výchovnou a vzdělávací pre- i postgraduální jak lékařů, tak i psychologů a středních zdravotníků.

PŘÍLOHY

ZÁKON

ze dne 28. ledna 1919, čís. 50 Sb. z. a nař.,

kterým se zřizuje

druhá česká universita.

Na základě usnesení Národního shromáždění se nařizuje:

- § 1. V Brně zřizuje se československá státní „Masarykova universita“ o čtyřech fakultách: právnické, lékařské, přírodovědecké a filosofické.
- § 2. Fakulta právnická prvním ročníkem, fakulta lékařská prvním a druhým ročníkem bude zřízena počátkem studijního roku 1919-20, fakulta přírodovědecká a filosofická nejspíše počátkem studijního roku 1921-22.
- § 3. Konečné umístění a vyprava nové university, jejích všech ústavů a klinik ve vhodných budovách k účelu tomu vybudovaných stane se nejpozději do roku 1930.
- § 4. Ministerstvo školství a nář. osvěty se zmocňuje, aby vyslechnuvši poradní sbor pro vysoké školy při něm zřízený, vydalo pro dobu počáteční potřebná nařízení.
- § 5. Provedení tohoto zákona ukládá se vládě

T. G. Masaryk v. r.

Švehla v. r. a zastupení min. předsedy.

Dr. Stránský v. r.

Dr. Rašín v. r.

Stříbrný v. r.

Habermann v. r.

Dr. Vrbenský v. r.

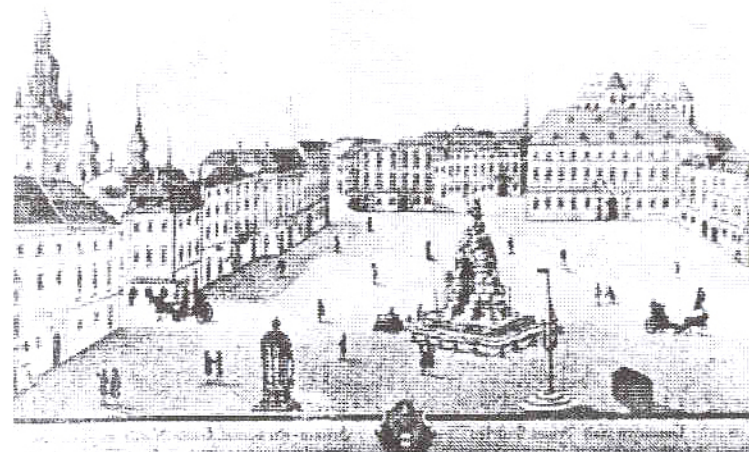
Staněk v. r.

Dr. Winter v. r.

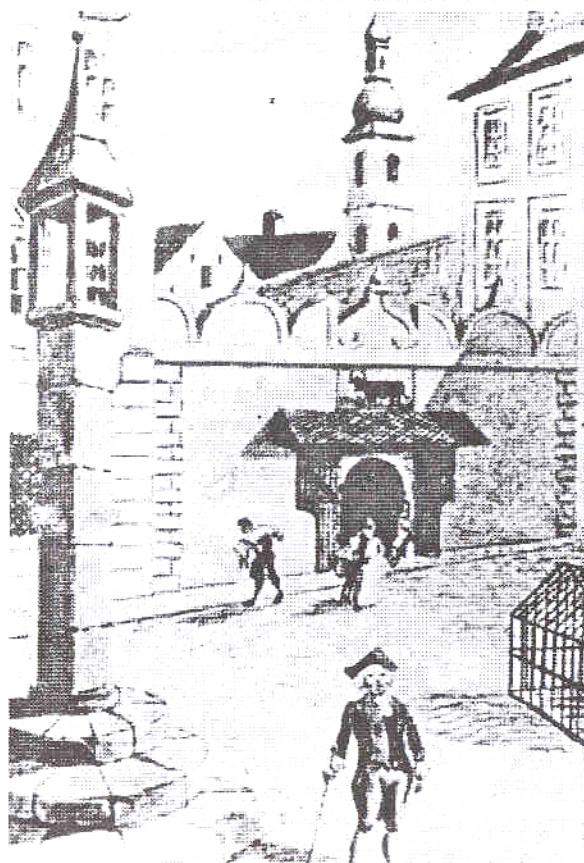
Dr. Zahradník v. r.

Dr. Hruban v. r.

obr. 1
Zákon o zřízení Masarykovy University

obr. 2
Zelný rynek v Brně
s klecí pro blázný
rytina z r. 1768

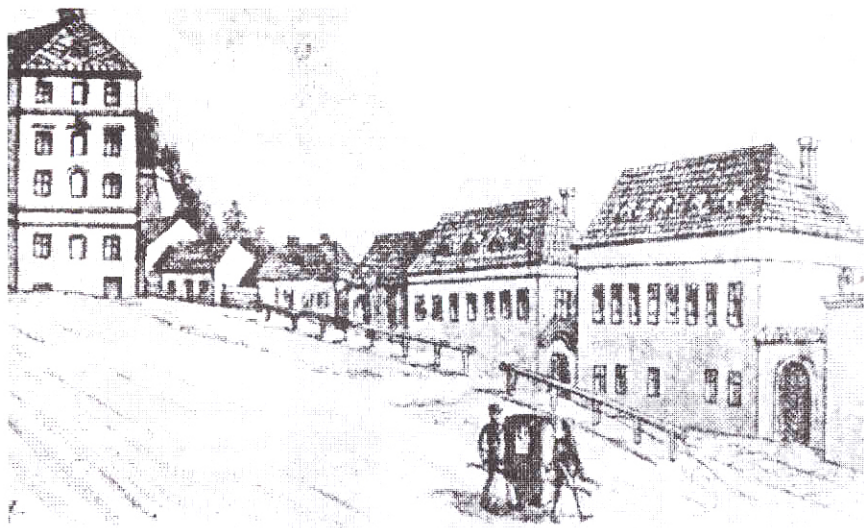

obr. 3
Klec pro blázný
na Zelném rynku
v Brně před
masnými krámy
a při pranýři
(vpravo budova
dnešního divadla Reduty)

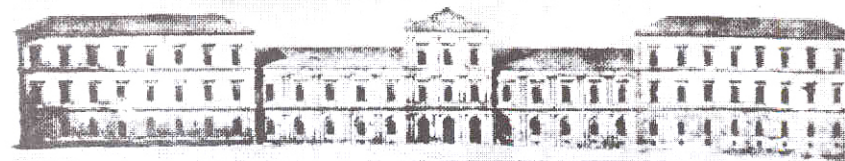

Obr. 4

Klášter a nemocnice Milosrdných bratří na Starém Brně. (Obr. z poloviny XIX století)

Obr. 5 Všeobecný nemocniční a ošetrovací ústav v Brně, pův. klášter dominikánek u s. Anny (1312 - 1782)

Obr. 6 Zemská nemocnice v Brně r. 1868 podle projektu arch. Theofila Hansena. Výstavba byla v letech 1865 1868

Obr. 7 Karel Bělohradský

Obr. 8 Hubert Procházka

Obr. 9 Karel Popek

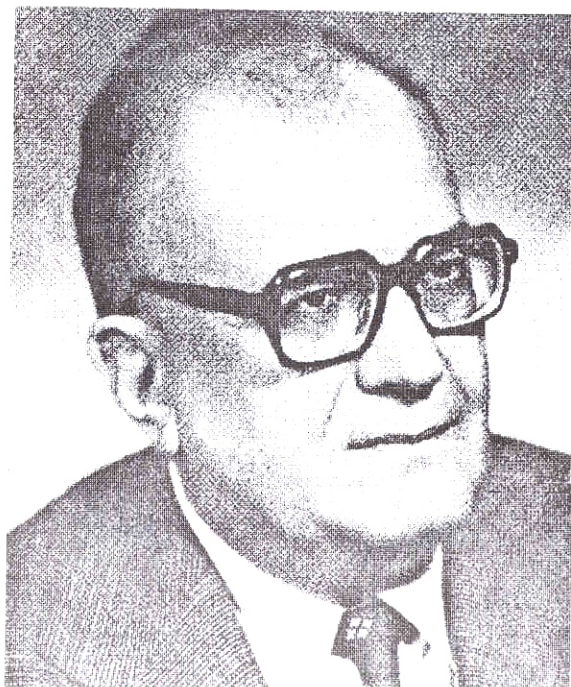
Obr. 10 Miroslav Křivý

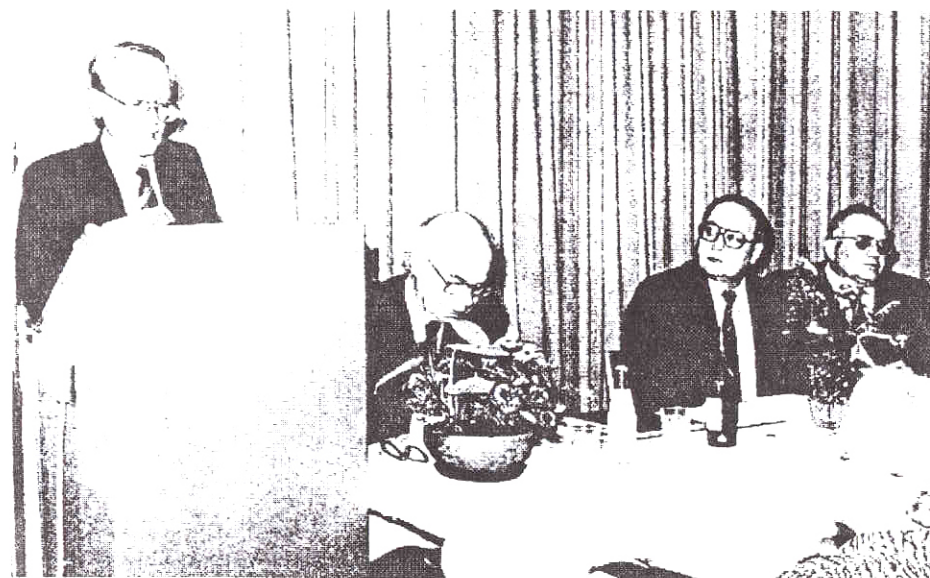
Obr. 11 Zdeněk Lauterer

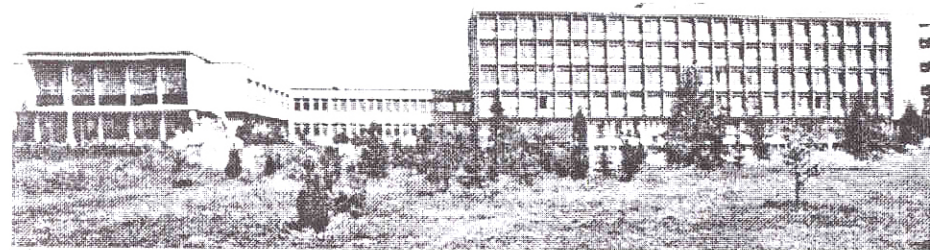
Obr. 12
Josef Hádlík

Obr. 13
Karel Náhunek

Obr. 14
Jaromír Švestka Milan Bouchal Zdeněk Boleloucký Karel Náhunek

Obr. 15
Říjen 1989